

ДО ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОГО ЛЕМКІВСЬКОГО МУЗЕЮ

ВСТУП

Кожен народ творить, збагачує та зберігає надбання своєї культурної спадщини. Кожен вносить у скарбницю світової культури щось особливе, тільки йому притаманне. Кожен гордиться своїм внеском. Очевидно, шляхи розвитку окремих народів були різні. Вільний народ має можливість кращого розвитку, як поневолений. Коли взяти до уваги довголітнє поневолення Українського Народу та постійне грабування і нищення надбань його творчості, то справді треба дивуватися тому культурному багатству, яке він зберіг до наших днів у невідрадних умовах свого історичного формування, адже ж поневолювачі та війни завдали нашим культурним багатствам величезних збитків. Навіть найбільший скарб народу – його мову, -- намагалися вбити. Цієї злочинної політики не позбулися у вільній Україні колишні загарбники та їхні яничари.

Опинившись поза межами своєї Батьківщини, українські емігранти зрозуміли нагальну потребу зберігання своїх національних культурних цінностей, однак, їхні зусилля не були легкі, бо ж поневолена Батьківщина не могла їм допомогти. Вільні держави помагали своїм діаспорам у міру потреб і можливостей, а ми ж не були вільні, можливості українців під цим оглядом були дуже обмежені. Ми могли розраховувати лише на власні сили.

Великою подією у житті американських українців був 1933 рік, коли в підрадянській Україні від голоду вмирали мільйони наших кровних братів і сестер, а ворог не дозволяв їм допомогти. Як на глум, Сполучені Штати цього ж року визнали СРСР. Саме на той час міжнародне співтовариство намітило міжнародну виставку в Чикаго. Для українців трапилась небуденна нагода заявити про себе, продемонструвати світові надбання своєї культурної спадщини, тим більше, що поневолений народ не мав голосу, його тоді комуністичний режим знищував голодомором.

У наявних умовах, поставити ім'я України на світовій виставці, українцям, здавалось, було неможливо хоча б з двох причин – економічної і політичної: економічна депресія в Америці з одного боку, а з другого те, що “до участі у виставці були запрошені лише державні народи.

Факт, що українці не мали своєї держави, спричинював величезні труднощі формального порядку на одержання дозволу на павільйон, але завдяки дружнім зв'язкам з відповідними політичними чинниками – такий дозвіл прийшов”.¹

Щоби влаштувати павільйон України на світовій виставці, зорганізована українська спільнота мусіла подолати величезні труднощі. Відрадним було те, що з поміччю прийшли українці з Канади, Чехо-Словаччини, Бельгії, Аргентини та Галичини.

Найбільше місця на виставці займав відділ народного мистецтва. Модерне мистецтво складалося з 23-ох різьб і 20 картин славного вже тоді мистця Олександра Архипенка. У відділі української культури серія мап і картограм віддзеркалювала географічне й етнографічне розміщення українців, підземні багатства України, ліси, рільництво та промислову продукцію.

В українському павільйоні була й виставка світлин, що зображували типові українські краєвиди, етнографічні типи людей та зразки дерев'яної архітектури. Та й це не все. Під час виставки відбувся “Український тиждень” з участю українських мистецьких груп. Всіх учасників мистецької програми було понад тисячу.

Завдяки надлюдським зусиллям нашої спільноти, український павільйон був дуже успішний, а між прапорами вільних народів світу повіяв синьо-жовтий прапор України. Американські українці здали іспит громадської та політичної зрілості, даючи тим гарний приклад об'єднаних зусиль для спільного добра. Успіх української спільноти на міжнародній виставці в Чикаго дав їм поштовх до дальшої наполегливої праці на полі збереження своєї національної культурної спадщини. Це, тим більше, що “деякі українські музеї були знищені під час Другої світової війни, а ті, що залишилися, набрали зовсім іншої форми і змісту. Вони стали до послуг

партії, “возз’єднання” й русифікації. Там не залишилось найменшого сліду про наші змагання за відродження української державности.

Як активний і дуже позитивний відгомін на таку невідрадную дійсність у межах тогочасної України, серед українців на поселеннях у вільному світі зродився динамічний рух українського музейництва, особливо в Канаді та США”.²

Про важливість українських музеїв для України та української спільноти у вільному світі, в наших засобах масової інформації багато писали такі шанувальники та фахівці музейного діла, як: мгр. Еміліян Басюк, Осип Данко, Роман Ільницький, мгр. Степан Кікта, М. Когут, Ольга Кузьмович, Степан Куропась, Володимир Лучків, Ніна Марченко, Володимир Мацьків, д-р Я. Салецький, Теодор Терен-Юськів, д-р Богдан Цимбалістий та інші.

З приїздом за океан з Європи післявоєнної еміграції, музеї й архіви засновано в багатьох містах Америки та Канади, почавши з Українського Національного Музею у Чикаго та Українського Музею-Архіву в Клівленді, які засновано в 1952 році. Одначе, найстарішим в Америці є Український Музей і Бібліотека в Стемфорді, при якому з доброї волі Владики Василя Лостена знайшлося місце для Українського Лемківського Музею.

“У 1933 р. єпископ Константин Богачевський оголосив про заснування Українського Музею і Бібліотеки в Стемфорді. Кілька років велася організаційно-підготовча праця. Офіційне відкриття Музею і Бібліотеки відбулося у вересні 1937 року. Дальше збагачення колекцій завдячуємо нині не лиш засновникам, але й у дуже великій мірі Владиці Василеві Лостенові. Від самого початку своєї праці як екзарха Стемфордської єпархії, він зрозумів важливість існування та постійного розвитку нашої культурної установи для добра нашої Церкви, Українського Народу і його культури та проявив неабияке завзяття і наполегливість у досягненні задуманого”.³

До речі, ”головним промотором у збереженні та пропагуванні української народної спадщини (культури) було жіноцтво. В різних країнах – у головних містах і навіть у менших скупченнях українських поселенців – творено музеї, постійні виставки чи прямо колекції українського народного мистецтва. Їхнім завданням було протистояти асиміляції, знайомити молодь і неукраїнців із багатством української культури та залишити культурний осередок для нашої молоді, майбутніх поколінь і для всіх, хто буде шукати інформацій про Україну та її культурну спадщину”.^{3A}

Поза Україною українські музеї й архіви існують також в Австралії, Англії, Бразилії, Словаччині, Франції та в інших країнах. Від 1930 р. в будинку Української Бібліотеки ім. Симона Петлюри в Парижі діє Музей Визвольних Змагань 1917 – 1920 рр. ім. С. Петлюри, заснований в 1922 р. та Етнографічний Музей.

Любителі музейної справи добре розуміли, що в музеях зберігаються такі докази, яких заперечити ніяк не можна, бо вони промовляють своєю переконливою мовою й аргументами, тому вони є одним із дуже важливих виховних чинників. Крім того, наші музеї репрезентують українську культуру серед чужомовного населення.

Обговорюючи причини і потреби Українсько-Канадського Архіву-Музею Альберти в Едмонтоні, М. Когут пише: “Тому, що архіви є джерелом для істориків, а музей є обличчям нації-народу, тому Українсько-Канадський Архів-Музей є нам конче потрібний, бож лише у власному музеї збережемо свої культурні скарби”.⁴

Безперечно, архіви на чужині є дуже важливим джерелом знання. “Наші музеї, своїми типового характеру – експонатами, книжками, часописами, журналами та різними прецінними архівними матеріалами, не дозволяють молоді забути про її коріння, про наше славне минуле, про прекрасне народне мистецтво та закликають цю молодь до піднесення національної свідомости та крокування до державного відродження України. Українські музеї освідомлюють про українську проблему тих, хто про Україну знає мало, або й нічого не знає.

Українські музеї – це скарбниці відвічних багатств українського національного буття, з якого, як із життєдайного джерела, тече цілюща вода, що зберігає нас від національної атрофії, а яка вдихає в нас віру у вічність непоборного життя Українського Народу. Музеї – це скарбниця духової й матеріальної культури народу, тому дорожим і підтримуймо наші музеї морально та матеріально, бо їхнє призначення і роля є тісно пов’язані з буттям і прямуванням до відродження нашої державности”.⁵

Розкриваючи минуле і характер музеїв, можна мати уяву про стан розвитку суспільства і можна судити, наприклад, про стабільність чи хиткий характер такого суспільства. Власні музеї допомагають нашій спільноті в її дальшому розвитку. Основна важливість музею також у тому, що він задовольє дві органічні потреби нашого життя у США, а саме: присутність української культури на американській культурній сцені та потребу самопізнання і самовизначення, знання або віднайдення культури свого народу й народу свого походження. Ця потреба наявна тепер і буде все актуальна в майбутніх поколіннях.

ДАЛЕКИЙ ШЛЯХ ДО ЛЕМКІВСЬКОГО МУЗЕЮ В АМЕРИЦІ

Думка про збереження в Америці культурної спадщини лемків тісно пов'язана з початком організованого життя емігрантів з Лемківщини в Нью-Йорку в 1933 році, які важко працювали на кусок хліба в пенсильванських копальнях вугілля та на інших небезпечних роботах, але все тужили за рідним краєм, який покинули, шукаючи кращої долі.

Вже у Статуті Організації Оборони Лемківщини (далше ООЛ), схваленому на першому Лемківському З'їзді у Філадельфії, про завдання і мету організації м.ін. написано: “Збирати та зберігати пам'ятки культури й мистецтва Лемківщини”.⁶ Про заснування окремого лемківського музею тоді не йшлося.

Під час Другої світової війни діяльність ООЛ припинилася, а відновлено її щойно після війни. У таких несприятливих для організаційної праці умовах годі й говорити про розвиток музейної діяльності. Вона активізувалася знову після приїзду до Америки з Європи післявоєнної еміграції в 50-их роках, а відтак після приїзду з польського заслання вихідців з Лемківщини в 60-их роках.

Великим поштовхом у праці на ниві збереження культурної спадщини Лемківської Землі стало усвідомлення того факту, що після операції “Вісла” в 1947 році, Лемківщина стала пустинною землею. У висліді етнічної чистки, яку здійснила польська влада, залишки лемків, яких обминула депортація до України, насильно переселено на польські понімецькі землі на повну польонізацію та знищення як українського племені. Лемківщина, подібно як усе Закерзоння, стала пустинею, на якій поляки нищили (і далше нищать) всякі сліди життя українських автохтонів. Це була велика трагедія не лише Лемківщини, але й трагедія цілої України, бо вона втратила найбільш західню вітку свого народу, а разом із тим – велику частину своєї предвічної землі. Перебуваючи в умовах поневолення, Україна не змогла захистити своїх кровних земляків на захід від Сяну. За неї вирішували Москва і Варшава.

Усвідомлення такої трагедії підказувало лемкам у вільному світі потребу не тільки захищати інтереси Лемківщини, що вони й робили, але й збирати та зберігати від заглади всякі речі, що мають музейну вартість. Це все з думкою про те, щоб рідні експонати збереглись у музеї для майбутніх поколінь.

Між лемками в Америці виявились ентузіясти, які приватно займались збіркою матеріалів культурної спадщини своєї вужчої Батьківщини, бо розуміли таку потребу. Між ними слід назвати Степана Пельца з Нью-Йорку, мгр-а Володимира Лесняка з Акрон, Огайо, а в Канаді редактора “Лемківських Вістей” в Торонто Юліяна Тарновича та інших.

ЗБІРКА ЕКСПОНАТІВ ДО ЛЕМКІВСЬКОГО МУЗЕЮ

Лемківська музейна справа знайшла повну підтримку обраної 11-12 жовтня 1969 р. на XII З'їзді ООЛ в Нью-Йорку нової управи організації, яку очолив проф. д-р Іван Гвозда, а секретарем став мгр. Микола Дупляк.

У першому обіжнику новообраної управи, який порозсиланих до всіх Відділів ООЛ, м.ін. читаємо: “Окремою галуззю є музейно-архівна діяльність ООЛ, щоб зберегти культурно-мистецькі надбання лемків для культурної скарбниці України і світу. Йдеться тут так про всякі матеріальні як і духовні надбання (пісні, музику, звичаї, обичаї і т.д.). Не лише мусимо діяти тут, у Новому Світі, але й повинні зберегти все, що ще можливо і там, за залізною заслоною. Просимо не тримати нічого вдома, що може мати музейну вартість. Негайно шліть до Головної Управи для фахового збереження. Невдовзі буде назначена спеціальна Архівно-

Музейна Рада Директорів, яка фахово займеться цими справами, включно із підшукуванням відповідного приміщення”.⁷

Щоби справа збереження культурної спадщини лемків не обмежилась наведеними словами, голова ООЛ д-р Іван Гвозда вже в черговому Обіжнику ч. 2 пише: “На засіданні ГУ ООЛ, що відбулося в Каміллус 22 листопада 1969 р., докооптовано і створено нові позиції, а саме: музейно-архівну референтуру, яку очолив мгр. Микола Дупляк; видавничо-наукову референтуру, яку очолив проф. д-р Іван Гвозда; культурно-освітню референтуру, яку очолив Іван Сквіртнянський, інші референтури”.

Оце чи не вперше у матеріялах архіву ООЛ прозвучало слово “музею-архіву”. Цій референтурі поставлено чіткі завдання: підшукати “постійне приміщення, зібрати документи (цікаві книги, мапи, пресу, періодичну літературу, листи, офіційні папери, фотокартки, матеріали на магнітних стрічках, фільми, пластинки); збирати ношу, образотворче мистецтво, різьбу, тканини, трикотарство, пацьорки та вишивки, знаряддя, інструменти та архітектурні пам’ятки”.⁸

Очоловши музейно-архівну референтуру при ГУ ООЛ, я дуже серйозно сприйняв свої обов’язки, розуміючи їх як обов’язки супроти моєї Лемківщини. Це, тим більше, що з поставленими завданнями я зовсім погоджувався. Саме з думкою про ці обов’язки, у листі до редакції “Лемківських Вістей” в Торонто я запропонував постійно “... писати про життя лемків під Польщею”, а на січень 1970 р. підготувати цілу сторінку п.н. “З життя лемків на вигнанні”.⁹

Почавши від лютого 1970 року, сторінки “Із життя лемків на вигнанні” почали появлятися у кожному числі місячника “Лемківські Вісті”. У надсиланих матеріялах м.ін. були статті, оголошення та інформації з музейної ділянки. Газета стала практичним засобом комунікації та інформування лемківського середовища про наші музейні справи. Крім того, не гаючи часу, я почав розсилати листи до багатьох людей з проханням допомогти у збиранні всяких експонатів до майбутнього лемківського музею.

У листі до культурно-освітнього референта ГУ ООЛ Івана Сквіртнянського я тоді писав: “Організація доручила мені завдання клопотатись про музейно-архівну референтуру. Хочу докласти всіх зусиль, щоб праця в цій діляці завершилась повним успіхом. До Вас звертаюся з проханням допомогти мені у цьому своїм знанням і досвідом та прошу переслати мені архіви, що є у Вашому розпорядженні”.¹⁰

Я вірив, що якщо наше покоління не подбає про те, щоб тепер зібрати все гідне збереження, то наступне покоління цього вже не зробить, бо не буде від кого зібрати. Саме тому я вірив в успіх музейного проекту. Ще не зібрав експонатів, а вже думав про музей. У листі до д-ра Ярослава Падоха я м.ін. писав: “Я б хотів, щоб створення музею лемківської культури стало фактом. Колись М. Лисенко так писав про фолклор Кубані: “... щоб матеріял не зник, наша мета зберегти хоч залишки. Його думка живуча і в наш час”.¹¹

До помочі в музейній справі я хотів був приєднати таких шанувальників і збирачів лемківської спадщини, як мгр. Володимир Лесняк, Степан Пельц, ред. Юліян Тарнович та інші. У листі до В. Лесняка я м.ін. писав: “Тішить мене, що Ви погодились працювати в архівно-музейній секції та що разом зможемо напевно більше в цій ділянці зробити”.¹²

На початку 1970 року в місячнику “Лемківські Вісті” та в щоденнику “Свобода” появилася моє звернення до української громадськості про збірку матеріялів з Лемківщини з проханням прислати їх до лемківського музею на мою адресу.¹³

Важливі дані про поживавлення в праці музейно-архівного референта знаходимо в Обіжнику ГУ ООЛ ч. 3, а саме: “Подаємо до відома, що В. Лесняк вже від довшого часу співпрацює з ГУ ООЛ як її член на пості заступника музейно-архівного референта, а мгр. М. Дупляк недавно одержав музейно-архівний матеріял ООЛ від дотеперішнього культурно-освітнього референта І. Сквіртнянського. Матеріяли прийшли в двох неповних паперових коробках. Мгр. М. Дупляк робить старання, щоб призбирати більшу кількість музейного матеріялу.

Для інформації подаємо список надісланих матеріялів до Лемківського Музею. Цей список прислав І. Сквіртнянський: 10 річників “Лемківських Вістей”, 1 книжку протоколів ООЛ, 7 книжок, 1 коверта вирізків (ООЛ в часописах), 1 течку 5 чисел “Лемківського Дзвона”, 1 течку “Лемківщини”, 1 течку “Нашого Лемка”, 1 течку публікації “20-ліття Павлокоми”, 1 течку о. В. Вербицький (ноти – портрет), 1 течку листів ООЛ, 1 коверту: 3 документи (2 пашпорти, 1 метрика), 1 пачку різних оголошень, програмок, квитків та інше, 1 книжку висланих-одержаних листів ООЛ, 203 фотографії (головно лемківських церков), 44 лемківські писанки (13 із них побиті або пошкоджені). Матеріяли розпаковано в присутності д-ра Івана Гвозди, мгр-а

Миколи Дупляка і Василя Майковича. Стверджуємо, що докладнішого списку не було, а матеріали вимагають багато праці, щоб їх, в міру можливостей, упорядкувати. До цього вже приступає музейно-архівний референт.

У І. Сквіртнянського залишились: одна ручна пила (з Лемківщини), одні ярма для волів, а в УВАН в Нью-Йорку є одні лемківські жорна”.¹⁴

Щоби довести до порядку надіслані речі, треба було витратити чимало часу. Я знаходив той час у літню пору, бо тоді не працював у школі. Для потреб музею я використовував також той час, коли в мене не було заробіткової праці.

Деколи в мене були оправдані сумніви, чи справді наш музейний проєкт завершиться успішно. Та, незалежно від сумнівів і перешкод, я продовжував працювати – писати листи, просити про інформації та поради, доводити до порядку одержаний матеріал тощо. Відраділим було те, що мою працю в музейній ділянці добре розуміли та підтримували голова ООЛ д-р Іван Гвозда та інші члени проводу організації.

Музейні зусилля підтримували також поодинокі громадяни, наприклад, в Обурн дуже помічними були п-во Анна і Василь Гливи та Анна Сосняк. “Щоб зберегти скарби культурних надбань Лемківщини, пані Сосняк віддала до Музею власний лемківський одяг, що його берегла довгі роки в Америці, а крім того, вона пошила два нові одяги – чоловічий і дівочий – і подарувала їх Музеєві. Опісля пошила для нашої музейної збірки мальованку із льняного полотна власної ще роботи та оригінальні лемківські гуньку і чуганю. Як людина релігійна, вона вишила для Музею три образи: Ісуса, Марії та Св. Миколая. Крім того, вона подарувала Музеєві дві нові вишиті хоругви – Ісуса і Марії. – Такі були колись у нашій церкві в Смільнику – каже з гордістю наша землячка. Хоругви пані Сосняк зробила в честь Митрополита Степана Сулика. – Коли я довідалася, що нашим Митрополитом став о. Степан Сулик, мій близький земляк родом з Бальниці, в моєму серці стала така радість, неначе мій брат або син зайняв оцей високий пост у нашій Церкві. З тої радости, що маємо Митрополита з Лемківщини, я заплакала і стала пригадувати давні часи. Хоругви є отже виявом радости і вдячності Богові за Митрополита – лемка”.^{14A} Подібним добродієм Лемківського Музею був пан Іван Гончак з Йонкерс, але про нього пишемо на іншому місці.

Дуже оригінальний дарунок для Лемківського Музею зробив наш земляк Володимир Біланич з Чикаго. Відвідуючи рідну землю, він подбав про те, щоби зловити та відповідно виправити три птахи, що водились у лісах і полях Лемківщини – орел, сорока і хутко. Законсервованих птахів привіз до Америки, а відтак подарував їх до нашого Музею. На виставці в Стемфорді ці птахи були біля двох років, а коли почали псуватися і відпадало пір’я, я мусив їх прибрати.

У своїй праці я бачив три основні напрямки:

1) збирати експонати матеріальної і духової культури лемків та зберігати їх, щоб вони стали основою оформлення лемківського музею;

2) збирати та упорядковувати всякі матеріали, що мають відношення до праці ООЛ, щоб вони стали основою організаційного архіву;

3) збирати всяку різномовну літературу, що має відношення до Лемківщини та УПА, щоб вона стала опісля бібліотекою лемкознавства та УПА.

У зв’язку з наміченою на 21-22 червня 1970 р. Х Зустріччю лемків Америки і Канади в Торонто, назріла думка, щоб з цієї нагоди влаштувати виставку лемківських експонатів. Я заохочував В. Лесняка влаштувати таку виставку зі своєї приватної збірки, бо вона активізувала б лемківську тематику, а при цьому посередньо допомогла б у реклямі наших музейних зусиль. В. Лесняк влаштував бажану виставку.

Зібрані досі архівні матеріали з праці ООЛ підсилила допомога від знаного лемківського діяча та ветерана УПА Юліяна Котляра з Пассейку. Він передав мені чотири пачки всяких документів, які треба було відповідно упорядкувати.¹⁵ Крім того, я розвинув широку кореспонденцію за придбання всякої лемкознавчої літератури до нашої бібліотеки. Я вірив, що швидке відкриття окремого лемківського музею було б можливе тоді, коли б шанувальники та приватні збирачі лемківського мистецтва збагатили його своїми збірками. З думкою про те я м. ін. так писав до В. Лесняка, Ю. Гарновича і С. Пельца: “Лемківський Музей – це тривкий пам’ятник і Лемківщині, і лемкам. Це, перш усього, завдання і честь самих таки лемків, завдання кожного чесного українця. А проте, історія переконує, що її творять одиниці. Таких одиниць на полі зберігання надбань лемківської спадщини – дуже мало. Тим більше цінні вони і їхня праця для збагачення і збереження доробку української культури в загальному, а лемківської зокрема. Ви – одна з тих одиниць. Невдовзі

сповниться 35 років від часу заснування ООЛ, а Лемківського Музею ще нема. Правда, музейно-архівна референтура ООЛ дещо в цій справі зробила; маємо м.ін. цінні експонати, але їх мало щоб відкрити музей.

На мою думку, час створення Лемківського Музею вже надійшов. Доки чекати? Організаційний музейно-архівний фонд ще малий. Звертаюсь отже до всіх приватних цінителів і збирачів цінностей культури Лемківщини з закликком спільно докласти зусиль і доброї волі для завершення спільного діла спільними силами. Я б був більше як вдоволений, коли б наша музейна справа знайшла реальне оформлення сьогодні, бо хто-зна чи хтонебудь колись оформить її. Єдність додає нам сили, час – ні”.¹⁶

Однаке, мені не вдалось переконати власників приватних збірок. Окрім того, що В. Лесняк надіслав мені деяку літературу, я навіть не одержав відповіді на мої листи. На жаль, В. Лесняк надіслав також свою резигнацію з обов’язків заступника музейно-архівного референта ГУ ООЛ.¹⁷

Важко пояснити таке байдуже ставлення до музейного проєкту ООЛ. На мою думку, вони не були до цього готові. Приватний чинник виявився сильнішим від суспільного, хоч приватні збірки в умовах еміграційного життя на дальшу мету розгубляться, бо нащадки не все їх пошанують, а то й викинуть на вулицю. Крім того, може в них не було віри в наші можливості та в нашу працю. Позатим, люди скоріше збагачують вже оформлений музей ніж той, якого практично ще нема. Та, як не міркуй, а наш музейний проєкт зазнав невдачі. Прийшлось розраховувати лише на власні сили та на свою працю.

З датою 9 серпня 1970 року, я виготовив точний “Інвентар музейно-архівного матеріалу, отриманого від Івана Сквіртнянського”, а також “Інвентар матеріалів, придбаних музейно-архівним референтом ГУ ООЛ – mgr-ом Миколою Дупляком”.¹⁸

Перша виставка Лемківського Музею відбулася в Йонкерсі, Н.Й. з нагоди XIII Загального З’їзду ООЛ у днях 2-3 жовтня 1971 року. З цієї нагоди я знову звернувся листом до вже названих приватних власників збірок, до інших тощо. Я м.ін. писав: “Мені припав обов’язок організувати на З’їзд ООЛ лемківську виставку. Перший раз, отже, використані будуть скромні музейні фонди нашої організації. Знаючи Ваше добре наставлення до музейної справи, хочу оцим запросити Вас взяти участь у лемківській виставці на З’їзді ООЛ в Йонкерсі зі своїми експонатами. Ваша участь дуже побажана”.¹⁹ Про свою згоду взяти участь у виставці повідомив лише Степан Пельц.

У статті до преси про цю виставку я згодом м.ін. писав: “Виставка складалася, в основному, з експонатів приватної збірки С. Пельца і музейно-архівних фондів Головної Управи ООЛ. На увагу заслуговує участь у виставці п-ва Анастазії і Василя Майковичів із їхньою чималою колекцією лемківського одягу. Заля, в якій розташувалася виставка, була нашвидко переіменована в лемківський калейдоскоп, в якому за обдуманим пляном і порядком, розкішно переплітались зразки нашої регіональної культури.

Збірка С. Пельца – це сама собою гарна виставка, яку глядачі напевно мали нагоду бачити на попередніх лемківських виставках. Її власники гордяться нею і дійсно мають причину нею дорожити. Це ж бо надбання літ, гордість культурних людей.

Чи не найбільше місця у виставці зайняли вперше показані експонати Головної Управи ООЛ. Досі наша організація влаштовувала лемківські виставки, але в них сама участі не брала. Цього ж року і організувала виставку, і мала що на ній показати. Годі про все бачене написати. Слід однак відмітити 17 оправлених у прозорий матеріал таблиць-альбомів, що охоплюють знімки лемківських церков, краєвидів, людей та ноші. Кожний з відвідувачів легко знаходить тут щось рідне, йому знайоме. Є теж комплект репродукцій образів Никифора, оправлених з мистецьким смаком і вмінням. Є також окремий відділ з народним одягом. Одяг має свою метрику, тобто інформує хто подарував його та звідки він родом. Крім цього, м. ін. гарно була заступлена література про Лемківщину, оправлена в річники лемківська преса тощо. А поки що перед ООЛ основне завдання – влаштування постійного Лемківського Музею в одній із краших українських інституцій в Америці”.²⁰

Після виставки Українського Лемківського Музею (УЛМ) в Йонкерсі, продовжувалася наполеглива праця над збиранням усяких експонатів. Про музейні потреби я знову вислав багато листів до знайомих і незнайомих людей (в Америці, Канаді, Англії, Польщі, Австралії, Чехо-Словаччині, навіть в Югославії). Хоч не все легко віддавати дорогий предмет до музею, який щойно створюється, предмет, що довго зберігався в родині як пам’ятка від батьків і дідів, як реліквія з рідної Лемківщини, проте мої зусилля не залишились без частинного успіху. За подаровані речі я окремо дякував жертводавцям.

У справі придбання літератури, що має будь-яке відношення до лемкознавства та УПА, я звертався і до поодиноких людей, і до всіх Відділів ООЛ²¹, і до українських та чужих книгарень, і до українських і неукраїнських інституцій, напр.: до Музею-Архіву УВАН в Нью-Йорку²², до Українського Музею ім. д-ра Мирослава Сіменовича в Чикаго²³, до Польського Історичного Товариства в Новому Санчі (про пересилку його річників “Rocznik Sadecki”²⁴), до Музею Народного Будівництва в Сяноці (про придбання збірників “Materialy Budownictwa Ludowego w Sanoku”), до Академії Генерального Штабу у Варшаві (про придбання і передплату її публікації “Wojskowy Przegląd Historyczny”)²⁵, до Музею Української Культури в Свиднику²⁶, до словацької установи в Братиславі (про передплату “Нового Життя”)²⁷, до Словацької Книги в Пряшеві (про українські видання)²⁸, до редакції “Карпатська Русь” в Йонкерсі (про передплату газети та придбання старих календарів-альманахів Лемко-Союзу), до редакції “Богословія” в Римі (у справі книжки С. Гординського “Українські церкви в Польщі”), до інших установ тощо.

Друга виставка УЛМ відбулася 14 жовтня 1972 року в Пассейку, Н.Дж. з нагоди Зустрічі Головної Управи та членства ООЛ з українцями, які приїхали до Америки з Польщі.

Познайомившись з виставкою, новоприбулий Микола Левчик, який народився вже на польському засланні, так м.ін писав у статті п.н. “Лемківська виставка”: -- “У минулому, живучи в Польщі, я був у т.зв. “ізде культури лемковской” в Мазурському Музеї в Ольштині. На Лемківщині відвідав збірку лемківських експонатів у Зиндрановій та сяніцький скансен. Основна різниця між відвідуваними в Польщі збірками лемківської культури, а нашим Лемківським Музеєм в Америці в тому, що польські музеї колекціонують передовсім пам’ятки матеріальної культури лемків, культури їхнього щоденного вжитку. Документів, що свідчать про польське варварство супроти лемків, а є їх багато, не годиться їм із зрозумілих причин і зберігати, і показувати. У Пассейку я звернув увагу на альбоми знімок і літературу з лемківською тематикою. Це наповнило моє серце ще більшою любов’ю до всього що рідне”.²⁹

Чергова виставка експонатів Українського Лемківського Музею відбулася в Нью-Йорку в днях 10-12 жовтня 1975 року з нагоди XV Загального З’їзду Організації Оборони Лемківщини та Світової Федерації Лемків (СФЛ).

У праці над оформленням УЛМ трапилась і незрозуміла подія. – У “Свободі” з 13 лютого 1975 р. появилася довша стаття невідомого автора про загальні збори Відділу ООЛ в Нью-Йорку п.н. “Відновлено намагання видати монографію про Лемківщину та закласти лемківський музей”. У справі цього доцільного баламутства читачів газети та української спільноти, мені довелося згодом реагувати на сторінках щоденника”.³⁰

Автор м. ін. писав, що учасники зборів просять ГУ ООЛ створити “окремий комітет для завершення акції збірки матеріалів для лемківського музею й домовитися з ГУ Союзу Українок Америки про відкриття лемківського відділу при Музеї СУА”. Про мою дотеперішню працю для музейної справи автор ніби й ніколи не чув. Видно, серйозна праця в напрямі оформлення Лемківського Музею когось боліла, треба було якось цій праці шкодити. До речі, головою Відділу ООЛ в Нью-Йорку на той час був Василь Скомський, а секретарем Петро Гарайда.

Про справу видання монографії про Лемківщину я опісля так інформував В. Лесняка: “Д-р Ярослав Падох ... намовив управу Відділу ООЛ в Нью-Йорку видати збірник - монографію про Лемківщину і поїхав з нею до Гарварду зробити контракт, бо Відділ має гроші і є *нагода їх видати...* Слід згадати, що СФЛ ще перед тим зробила відповідні заходи в Гарварді по лінії оформлення Лемківського Дослідчого Відділу, але не всім людям праця СФЛ подобалася. Ніхто досі не бачив змісту запланованої д-ром Я. Падохом монографії, а проф. Струмінський мусить також так писати, щоб міг повернутися до Варшави”.³¹

З думкою про співпрацю з організованою лемківською громадою для спільного добра, я нагадував їй про її обов’язки супроти Лемківського Музею. У листі до КУ ООЛ я м. ін. писав: “Дуже побажано, щоб і поодинокі члени Крайової Управи, і Відділи ООЛ більше цікавились Музеєм СФЛ та надсилали до нього не тільки матеріали що відносяться до проблем Лемківщини, але й всі матеріали, що свідчать про працю поодиноких відділів. Слід розуміти, що Музей СФЛ є заразом архівом лемківського організованого життя. Дбаймо ж усі про збагачення нашого Музею.

Усі референти КУ ООЛ повинні вести своє листування, свою працю в такому порядку, щоби до часу Загального З’їзду були готові передати його до музейного архіву. До архіву слід пересилати також заповнені папки матеріалів, якщо вони даному референтові довше не служать. Всі експонати належно упорядковую та

дбайливо зберігаю і забезпечую”. 31А Оці нагадування дуже актуальні і тепер, бо про наведені обов’язки легко забувається. Вони не втратять актуальності і в майбутньому.

СПРАВА ПРИМІЩЕННЯ ДЛЯ ЛЕМКІВСЬКОГО МУЗЕЮ

Кожен музей асоціюється в нашій уяві з будинком, у якому зберігаємо надбання своєї культурної спадщини, або в якому влаштовуємо окремі виставки бажаного мистецтва.

Надбання Українського Лемківського Музею довго зберігалися у невеликій хаті їхнього опікуна та ентузіяста, який збирав їх разом з різних країн світу та упорядковував і обережно переховував з думкою про те, щоб колись знайти для них окрему домівку, в якій було б їм просторо, вигідно та безпечно; в якій могли б відвідувати їх і подивляти нащадки лемків. Їхніх бо батьків і дідів за лічені години вигнало польське військо на заслання і повну загибелю. Зібрані в музеї свідки минулого Лемківщини розкажуть отим нащадкам хто вони і чийх батьків діти та навчать їх зберігати і шанувати добру пам’ять про свою загарбану, сплюндровану та втрачену Батьківщину.

Взявши на себе обов’язки музейно-архівного референта Головної Управи Організації Оборони Лемківщини, я невідкладно почав діяти, -- не лише збирати музейні експонати, але й думати про те, де зберігати те все, чого в мене ще не було. Однак, я вірив, що наш музейний проєкт увінчається успіхом.

Як написано вище, вже в першому Обіжнику ГУ ООЛ її голова д-р Іван Гвозда згадує про потребу підшукування для Лемківського Музею відповідного приміщення³², а в другому Обіжнику ГУ ООЛ музейно-архівній референтурі поставлено завдання підшукати для цього ж Музею відповідну домівку.³³

Ще у 1969 році я м. ін. так писав до д-ра Ярослава Падоха у справі приміщення: “До Вас звертаюся з проханням допомогти в підшуванні відповідного приміщення та поінформувати мене про такі можливості”.³⁴

Невдовзі після цього я мав причину писати, що “Справа приміщення для музею сьогодні не є вже проблемою. Український Інститут Америки в Нью-Йорку йде нам назустріч. Проблема залишається тільки в експонатах”.³⁵ Наскільки розмови про можливе влаштування Лемківського Музею в УІА були серйозні, сьогодні важко сказати, бо я в них не брав участі, а підтвердження такої думки в архівних документах не знаходимо.

Про музейні справи знаходимо згадку в Заяві СФЛ з нагоди 40-ліття ООЛ: “Завершується також праця Лемківського Музею-Архіву над збиранням експонатів з ціллю встановлення постійного відділення музею лемківської культури в якомусь репрезентативному місці у найближчому майбутньому”.³⁶

Згодом була надія знайти приміщення для Лемківського Музею в домівці Музею Союзу Українок Америки в Нью-Йорку, який на той час нагромаджував фонди на будову власного престижного будинку. У листі до колишнього редактора Лемківської сторінки в “Нашому Слові” Михайла Дзвінки я з цієї нагоди писав: “Дальше збираю експонати. Однак, хочу нарешті бачити наш Лемківський Музей належно оформлений у відповідному місці. Тепер надія на Музей СУА в Нью-Йорку. В цій справі велись колись заходи членів КУ ООЛ, які живуть в Нью-Йорку, а тепер доручили мені домовитись з куратором Музею СУА. Я написав листа, чекаю. А що ж можу більше вдіяти? Я просив був і Тебе про Твої поради в справі Музею, про поміч у придбанні експонатів, але досі нічого не одержав”.³⁷

Не дочекавшись відповіді від СУА, я написав був листа у справі Музею СФЛ до голови Українського Народного Союзу (УНС) Йосипа Лисогора: “Згідно з візитою у *Свободі* голови СФЛ д-ра І. Гвозди та представників ООЛ в Америці та згідно з їхньою розмовою з Вами, про що була згадка у *Свободі* від дня 23 квітня ц.р., -- Ви дали свою згоду на приміщення для Музею СФЛ в домівці УНС”. Дозвольте отже запитати, коли можна приїхати до Вас та обговорити з Вами конкретні деталі й умови остаточного встановлення Музею СФЛ в Домі УНС”?³⁸

Справа влаштування Музею СФЛ у “хмарочосі” УНС в Джерзі Сіті набирала реальних можливостей. Про це я так писав у листі до Дмитра Сопінки в Стони Крік, Онтаріо: “... я їздив до УНС в Джерзі Сіті (21 червня 1977 р.) та обговорював справу Музею з головою УНС Й. Лисогором. Тепер я тої думки, що Музей СФЛ таки знайде постійне приміщення в репрезентативному будинку Народного Союзу. Передімною тепер

завдання дальшої праці з метою правного оформлення Музею та практичного його перенесення і оформлення вже на місці. Це не є таке просте, але з чогось таки треба починати”.³⁹

До речі, на розмові з Й. Лисогором їздив зі мною Юліян Котляр. Про це я так писав до голови КУ ООЛ Мирона Миця: ”Розмова була корисна. Й. Лисогір йде нам назустріч, але забагато вимагати не можна і сподіватись забагато годі. Згідно з розмовою, Лемківський Музей має знайти приміщення у спільній залі з плянованим музеєм або архівом УНС. Ми погодились у тому, що я напишу проєкт договору з УНС в справі приміщення”.⁴⁰ Тому, що договір повинен був підписати голова ООЛ і куратор Музею СФЛ, я переслав копію договору Миронові Мицеві для узгіднення та апробати.

Згідно з узгодженою умовою, назва музею буде Лемківський Музей; власником Лемківського Музею є Організація Оборони Лемківщини; ООЛ не платитиме чиншу УНСоюзові чи власникові будинку за приміщення для Лемківського Музею.

УНС зобов’язується: постійно співпрацювати з куратором для добра Лемківського Музею і УНС; подбати про відповідну рекламу для Лемківського Музею в союзовій пресі; забезпечити кураторові Лемківського Музею, або ним назначеним особам постійний доступ до Музею.

Права і обов’язки власника Лемківського Музею такі: ООЛ покриватиме кошти забезпечення від пожежу, знищення, крадіж та іншого нещастя; Головна Управа ООЛ та її куратор постійно дбатимуть про естетичний вигляд виставки, консервацію та забезпечення і переховування експонатів. Вони дбають також про підбір матеріалів, які виставляються для постійного огляду та про евентуальний підбір працівника Музею.

У проєкті договору я написав про ролі Ради Директорів УЛІМ, але голова ООЛ Мирон Мицьо не бажав ніякої згадки про неї, тож перекреслені в договорі речення я пропустив. Узгіднений з головою КУ ООЛ проєкт договору я вислав до голови УНС Йосипа Лисогора.⁴¹

У своєму звіті на XVI З’їзд ООЛ про приміщення для Лемківського Музею я м.ін. писав: “Справа домівки для влаштування постійної виставки лемківської культури чи не найбільше турбувала тих, хто нею серйозно цікавився. Були навіть проєкти будувати окремий будинок для Лемківського Музею. Все це, очевидно, романтичні мрії, бо й не тільки збудувати, але й вдержати навіть американський музей тепер дуже важко, а що ж тоді говорити про бідну лемківську громаду, яка й сама, у загальному, не надто багата національною свідомістю та дуже потрібною громадською та організаційною єдністю і, не надто щедра.

Спершу були надії на влаштування лемківської виставки в домі УККА-СУА, як філії Музею СУА в Нью-Йорку. Особисто в цій справі говорив із СУА наш голова Крайової Управи Мирон Мицьо, а відтак я написав офіційного листа до куратора Музею СУА О. Грабович, але й досі не довелось дочекатися відповіді. Видно, організоване українське жіноцтво не бажало йти нам назустріч. Востаннє я виготовив проєкт умови між КУ ООЛ і Головним Урядом УНС про влаштування постійного Лемківського Музею в будинку УНС в Джерзі Ситі. Тепер проєкт чекає свого одобрення в УНС”.⁴²

На апробату музейного проєкту довелось чекати довше та хвилюватися. У листі до КУ ООЛ я висловив надію на позитивне полагодження справи з УНСоюзом та свою турботу з цього приводу: “Журить мене однак те, як довести все до належного порядку, адже приміщення в УНС пусте, а для Музею треба мати відповідне обладнання, так як у Музеї СУА, який напевно панове вже бачили, а коли ні, то заохочую Вас це зробити, бо тоді будете мати кращий образ наших потреб і краще для них зрозуміння”.⁴³

Подібну турботу про Музей я висловив у листі до голови КУ ООЛ Миколи Грицков’яна: “Я конечно хочу, щоби полагодити справу приміщення для Лемківського Музею. Наша надія на УНС. Спочатку мені здавалось, що досі справа буде завершена. Видно, якось це не так легко, бо УНСоюзові не спішиться з тим, а Й. Лисогір дуже зайнятий іншими справами. Прошу Вас отже, поробіть відповідні заходи, щоби УНС таки дав нам приміщення, а воно нам потрібне вже, бо як довго відкладати? На що? Думаю, що приміщення в УНС це одинока надія для Музею. Чи бачите іншу?”⁴⁴

Тим часом змінюється управа Головного Уряду УНС. На місце Й. Лисогора приходить д-р Іван О. Флис. Я привітав його з обранням на пост Предсідника УНС і нагадав про незавершену справу приміщення для Лемківського Музею.⁴⁵

Моя зустріч з д-ром І. Флисом відбулася в УНСоюзі 7 лютого 1979 року. У ній взяли участь від ООЛ також Марія Дупляк і Юліян Котляр. Про цю зустріч я м.ін. так писав до голови КУ ООЛ М. Грицков’яна:

“Д-р Іван Флис був прихильний справі приміщення для Лемківського Музею в будинку УНС. Він заявив, що в березні ексекутива УНС розглядатиме наше прохання про приміщення. Тому, що він мав

застереження до нашого проєкту умови про приміщення для Лемківського Музею, яке ми доручили його попередникові Й. Лисогорові, я просив, щоби він написав свій власний проєкт умови і він обіцяв це невдовзі зробити. Досі однак з надією чекаю. Можливо, що він чекає на рішення ексекутиви в цій справі.

Саме приміщення, що його нам тепер пропонують, є набагато менше від того, що його нам обіцяв Й. Лисогір, і, до речі, виглядає як комора. Думаю, що воно буде замале, щоби в ньому якимось пропорційно і до смаку зробити виставку. Але, як кажуть, дарованому коневі в зуби не заглядають. Та коли все піде згідно з нашими потребами, чого треба сподіватися, то незалежно від якості приміщення, Крайовій Управі ООЛ треба подумати про відповідне устаткування для експонатів. Коли все буде поладжено з Народним Союзом, то я б хотів негайно перевезти весь музейний матеріал до будинку УНС”.⁴⁶

Час минав швидко, а вістки від д-ра І. Флиса не було. Таке зволікання з вирішенням проблеми приміщення для Лемківського Музею примусило мене шукати ще інших можливостей. 18 червня 1979 р. я поїхав до Стемфорду на першу зустріч з куратором Українського Музею і Бібліотеки д-ром Василем Ленциком. Зі мною був також секретар КУ ООЛ Степан Барна. Ми мали нагоду оглянути гарне приміщення Українського Музею та скарби української культурної спадщини, що в ньому зберігаються, познайомитись з гарною людиною, якою виявився д-р Василь Ленчик. Український Музей в Стемфорді гарно розміщений і доглянений в палаті Єпархії УКЦ.

Опісля я так писав до д-ра В. Ленчика: “Хочу вірити, що в будівлях Єпархії знайде притулок і наш Лемківський Музей. Згідно з нашим домовленням, я написав у цій справі листа до Їх Ексцеленції Кир Василя Лостена та виготовив прелімінарну умову про встановлення Лемківського Музею. Копія у прилозі. Вас же хочу просити про сприяння та поміч нашим старанням, бо ж ідеться про збереження цінностей української культури незалежно від того, з якої частини нашої великої землі вони походять, а все інше – це другорядна річ. Коли будемо мати це на думці, то ніщо не повинно бути перешкодою для здійснення нашого задуму”.⁴⁷

У листі до Владика Василя Лостена я висловив своє захоплення Українським Музеєм і Бібліотекою та переконував його у потребі збереження культурної спадщини Лемківщини. Я просив про постійне приміщення для Лемківського Музею в цій самій будівлі, що й Український Музей. “Коли наша земля знищена, то годиться, щоби хоч слід про наше минуле, нашу присутність на Лемківщині зберегти для майбутніх поколінь та історії у відповідній музейній колекції. Колекція вже є. Нема однак приміщення для неї”.⁴⁸

Про те, що Владика В. Лостен погодився прийняти Музей СФЛ та дати йому відповідне приміщення (коли закінчиться ремонт), повідомив мене д-р В. Ленчик листом від 25 червня 1979 року. Тим часом надійшов лист від д-ра І. Флиса з дня 8 травня 1979 року, в якому він повідомляв, що Головний Ексекутивний Комітет УНС на засіданні дня 5 квітня одноголосно погодився призначити місце для влаштування Музею СФЛ. Дякуючи д-рові І. Флисові за прихильність до справи приміщення Лемківського Музею в будинку УНС, я писав: “Дозвольте повідомити Вас, що ми не зможемо скористати з доброго жесту та доброї волі Українського Народного Союзу. Лемківський Музей знайде своє приміщення при Українському Музеї в Стемфорді під опікою Владика Василя Лостена. Це рішення роблю з думкою про добро дорученої мені справи, бо вважаю, що при існуючому осередку культури буде легше влаштувати Лемківський Музей та вигідніше ним користуватися”.⁴⁹

Про свої турботи у зв’язку з реальною можливістю перевезення експонатів Музею СФЛ я інформував голову КУ ООЛ Миколу Грищков’яна⁵⁰ і почав робити новий (доповнений) інвентар музейного майна. Я просив про поміч у придбанні для Музею необхідного обладнання.

Майже рік пізніше я писав до цього ж голови ООЛ про подібні турботи: “Як бачите, наближаємось до завершення діла, але на перевезенні речей не може закінчитися, бо не можна лишити все в пустій кімнаті і поїхати спокійно додому. Саме це не дає мені спати, бо по-перше, відповідні меблі, габльотки є дорогі, а з того що в мене на руках, не багато можна купити; по-друге, я ж не живу близько до Стемфорду щоби легко поладодити транспорт меблів, яких, зрештою, так багато не треба”.⁵¹

Тим часом за дозволом Владика В. Лостена та з допомогою д-ра В. Ленчика частину Музею СФЛ перевезено до Стемфорду 15 серпня 1980 року. Музейне майно перевозили зі мною голова СФЛ д-р Іван Гвозда і Дмитро Голяк, який випозичив нам свою вантажівку.

Між перевезеними речами, в основному, були такі:

лемківський одяг
предмети матеріальної культури
образи, портрети та документи
18 таблиць – 129 фотографій, в основному, лемківських церков
12 оправлених образів
10 оправлених (8 x 10) фотографій та документів
6 оправлених (12 x 16) фотографій та документів
6 платівок із лемківським репертуаром
52 писанки
40 афішів із лемківських танцювальних забав та імпрез в Америці

Крім того, я купив і перевіз до Стенфорду такі речі:

один повний жіночий манекен
один плетений бюст (манекен)
чотири бюсти – манекени
два вішаки - шафи на одяг
один залізний вішак, на якому вісять шафи з одягом
50 пластикових мішків на одяг
дрібні канцелярські речі, необхідні при праці над підготовкою до відкриття музею

Докладний список матеріалів можна знайти в Інвентарі Музею СФЛ на день 15 серпня 1980 року.

У мене дома залишилася вся лемкознавча література і література про УПА. Залишився також архів ООЛ, оправлена періодика, збірка мап Лемківщини, печаток, світлин. Про це все я окремо інформував Владика В. Лостена⁵², який у відповідь писав: “Все це, що Ви перевезли, згідно з Вашим письмом та інвентарним списком, буде переховуватись, доки ми не приготуємо окреме місце для Ваших збірок.

Ви дуже добре робите, що збираєте і будете збирати всі можливі експонати, які представляють життя та культуру частини Українського Народу – лемків, яких доля тепер порозкидала по цілому світі і вони вже не мають змоги плекати своєї своєрідної культури та способу життя. Тому похвальною є Ваша праця над збереженням тих надбань нашої культури для грядучих поколінь. Я бажаю Вам дальших успіхів у Вашій корисній праці та пересилаю моє Архиерейське Благословення”.⁵³

З перевезенням частини надбань Лемківського Музею до Стенфорду, мої турботи не скінчилися. Я писав про них до КУ ООЛ і до куратора Українського Музею і Бібліотеки в Стенфорді д-ра В. Ленцика, з яким постійно обмінювався думками: “Як знаєте, наші експонати лежать у новому приміщенні, але досі не розпаковані, недоступні для відвідувачів. Це і є причиною моєї дальшої журби про їхнє майбутнє”.⁵⁴

Тому, що ми досі по-різному називали Лемківський Музей, я написав статтю до “Свободи” п. н. “Український Лемківський Музей”, в якій з цього приводу написано, що відтепер він матиме саме таку назву: -- Український Лемківський Музей.⁵⁵

На зрушення у справі приміщення для УЛМ та оформлення виставки довелося знову понад рік чекати, писати листи тощо. Д-р В. Ленцик написав: “Справа оформлення Лемківського Музею набирає конкретних форм. Маємо вже залу, в якій будуть приміщені Ваші експонати... Отже, покищо, так як заявив Преосвященний Владика, Ваш Музей буде приміщений в залі, де ті експонати тимчасово були зложені. Однак, він буде приміщений у більшій залі на першому поверсі згодом, як там опорожняються кімнати. До кінця вересня можна буде цю кімнату вже тепер влаштувати. На Ваші експонати потрібно відповідних габльоток -- про це Ви обіцяли подбати”.⁵⁶ Почалась нова надійна підготовка до чергової візити у Стенфорді, щоб нарешті оформити та відкрити музейну виставку, зробити рішальний крок у напрямі завершення багаторічного музейного проекту.

День 7-го листопада 1981 року став днем практичного відкриття Українського Лемківського Музею у Стенфорді в єпархіяльній палаті УКЦ, в якій приміщується Український Музей і Бібліотека на той час під керівництвом його куратора д-ра Василя Ленцика.

Знаючи те, що у Стемфорді ми не маємо ніяких меблів, необхідних для виставлення експонатів, я купив для потреб Музею такі речі: а) нову, немальовану скляну шафку, яку довелося нам з дружиною самим малювати, б) стару вітрину, яку треба було добре почистити та пару разів малювати, купити до неї скляне накриття та скляні полицки. Куплені речі ми привезли в трійку з д-ром Іваном Гвоздою та з Василем Гливою, а це ж бо понад 300 миль, тож була небезпека, що поб'ємо скляні речі. З Кліфтону Юліян Котляр і друзі привезли до Музею оригінальні лемківські жорна.

“У Стемфорді на нас чекала несподіванка. Всупереч нашим сподіванням, кімната, в якій зберігалися спаковані лемківські експонати, не була ще опорожнена і не було призначеного місця на те, щоб її опорожнити... Наші земляки закотили рукави, поскладали наявні речі під одну (фронтову) стіну, а решту залі почистили, поскладали привезені меблі та разом взялися з ентузіазмом до оформлення виставки. У висліді виставлено зразки одягу (три одягнені манекени та дрібні речі у вітрині, предмети матеріальної культури, лемківські писанки у скляній шафі, комплет оправлених репродукцій образів маляра Никифора, оправлені портрети та фотографії з життя та праці ООЛ”.⁵⁷

Відкриття і оформлення будь-якого музею, чи навіть виставки – нелегка і дорога річ. Приміщення УЛМ ще потребує відповідних меблів, щоб можна, як годиться, краще оформити виставку. Меблі ж дорогі. Їх маємо, на жаль, мало. Не все отже можна було виставити, та й не на все було досить місця. Початок вже є, але присутні були свідомі багатьох браків оцієї культурної інституції та потреби праці в напрямі задоволення її потреб і найкращого її оформлення.

В оформленні та відкритті Українського Лемківського Музею взяли участь такі особи: д-р Василь Ленчик, якому ми вдячні за поміч для нашого музейного проекту та опіку над музейними експонатами; куратор Українського Лемківського Музею мгр. Микола Дупляк і голова Світової Федерації Лемків д-р Іван Гвозда, представники Крайової Управи ООЛ і члени організації -- прихильники нашого Музею, а саме: Корнило Баб'як, Василь Гаргай, Василь Глива, Іван Гончак, Леся Гой, Марійка Дупляк, Степан Дупляк, Юрій Ковальчик, Юліян Котляр, Маріян Кош і Йосип Тулек.

Від того часу я робив заходи за придбання нашому УЛМ необхідного обладнання. Як написано в Обіжнику УЛМ ч. 4, “Відділ ООЛ в Пассейку дав зробити гарну шафу для потреб Музею. Ціна будови та перевезення до Стемфорду – 500 доларів. У перевезенні шафи 12 червня 1982 р. взяли участь, окрім куратора УЛМ, члени Відділу ООЛ в Пассейку -- Василь Гаргай, Степан Дупляк і Маріян Кош.

В часі відвідин Музею виявилось, що там стояли вже три шафки, в яких зберігається семилітній доробок одної людини. Іван Гончак з Йонкерс зробив хіба все господарське знаряддя, яким користувалися наші батьки і діди на Лемківщині. Усі речі мініатюрні і всі відповідно вкомпоновані на своїх полицках.

З мозольною працею І. Гончака наш Музей побільшився чудовим комплетом, що засвідчує матеріальну культуру лемків. Свою любов до рідної землі наш земляк передав працею своїх вмілих рук і бажав зберегти у скарбниці лемківської культури.

До нашого Музею Теодор Михаляк з Йонкерс перевіз (разом з І. Гончаком) мініатюрне лемківське весілля, роботи свого брата св.п. Івана Михаляка з Польщі. Весільні гості танцюють з допомогою вмонтованого приладу – вітряка.

Під час відвідин виявилось, що частина музейної залі ще й досі не опорожнена. Нам обіцяли вже давно це зробити, але й досі не знайшли місця на свої речі. Ми також довідалися, що навесні хтось розбив вікно до нашої музейної залі. Йому найкраще сподобалася молода лемкиня. Злодій роздягнув манекен дівчини і забрав його з собою. Одяг зберігся. Чи напасник “придбав” собі інші речі, -- напевно не знаємо”.⁵⁸ Зроблено необхідне, щоб такий випадок не повторився.

Від того часу аж до вересня 1983 року, як про це звітую в Обіжнику УЛМ ч. 5, я зумів придбати для Музею у формі дарунку деяку літературу, з якої найважливішу подаю нижче: 9 томів Наукового збірника Музею Української Культури в Свиднику; 6 томів Літопису УПА; 5 томів праці Й.Ф. Лемкина “История Лемковины”.

Окрім поодиноких книжок, надійшло трохи одягу та документації. Особливих заходів для придбання експонатів я не робив, бо, правду кажучи, обставини, в яких мені прийшлося працювати для Лемківського Музею, знеохочували до дії. Я не знаходив підтримки для УЛМ в Головній Управі ООЛ.

На той час я дав був зробити дві скляні шафи, кожна для одного манекена. Крім того, Юліян Котляр подбав про зроблення музейної шафи на одяг, бо вона була нам дуже потрібна.

Дня 25 липня 1983 р. відбулась чергова "екскурсія" до Стемфорду, тобто перевезення зроблених шаф. З Каміллус до Стемфорду 315 миль; були оправдані побоювання за безпеку скляних шаф, але ми привезли їх щасливо, хоч довелось обережно їхати біля шести годин і журитися про безпеку скляного вантажу. Зімною їздили д-р Іван Гвозда і Василь Глива. З Пассейку з нагоди перевозу шафи до Стемфорду приїхала десятичленна група наших земляків, яку очолював Юліян Котляр.

Під час відвідин епархіяльної музейної палати виявилось, що в приміщенні УЛМ ще й досі зберігаються деякі речі, які ми просили д-ра В. Ленцика звіттам прибрати, щоб в Лемківському Музеї не було складу ненаших і зайвих речей. Наші бажання і переконування не мали успіху. Навпаки, д-р В. Ленцик "тішив" нас двома другорядними кімнатами на вищому поверсі.^{59/} Не помогли також змінити думку в цій справі мої листи, що слідували до Владики В. Лостена і д-ра В. Ленцика.

У Великодній Понеділок, 23 квітня 1984 р., я знову відвідав Лемківський Музей щоб зробити дещо необхідне, перевірити одяг, підсипати нафталіни проти молів, почистити скло від порошу тощо. Як можна було сподіватися, наша музейна зала не була вповні опорожнена – знак, що наше приміщення там тимчасове, що досі йому не дали повного "громадянства".

"Д-р В. Ленцик і даліше настоював на тому, щоб ми перенесли наші експонати до нового приміщення. Ми досі противилися тому. Теперішня зала Лемківського Музею мала б стати конференційною залюю. Слід згадати, що назовні епархіяльної палати почалась праця над добудовою приміщення для мистецької галерії образів і скульптур.

Нове приміщення для УЛМ складається із двох кімнат. У стінах є шафи. Воно ясне і чисте. Як говорив мені о. Тарас Галонзка, -- він сам малював його для наших потреб і заохочував, щоб наш Музей саме там перенести.⁶⁰ Справа перенесення не надто проста, бо ж вимагає обережності та фізичної праці кількох людей, нового плану приміщення експонатів і т.п. Я заохочував наших земляків -- прихильників музейної справи та просив знову приїхати до Стемфорду і допомогти перенести наше лемківське майно до нового приміщення на перший поверх.

У черговому числі Обіжника УЛМ я так інформував, кого треба: "Зімною до Стемфорду з метою перенесення Українського Лемківського Музею до нових приміщень поїхав д-р Іван Гвозда. Більше, на жаль, ніхто не приїхав. На перенесення експонатів Лемківського Музею ми з д-ром І. Гвоздою витратили два дні: 23-24 травня ц.р. Скільки треба було виконати роботи у зв'язку з перенесенням та упрядкуванням музейного майна той лише знає, хто приклав до цього діла своїх рук. Лемківський Музей тепер набагато кращий. Було б побажано, щоби всі з нас відвідали його та переконались особисто у його потребах. Такі потреби є. Наші фонди однак обмежені.

До Лемківського Музею ми придбали маленький столик та книгу реєстрації гостей. Я подав до преси відповідне оголошення в справі комплектування лемкознавчої літератури та УПА. Написав також статтю про перенесення Лемківського Музею до нової домівки. В ангомовному виданні "Америки" з дня 18-го червня ц.р. появилася коротка згадка про цю подію.

Отсим бажаю подякувати моему супутникові до Стемфорду, проф. Іванові Гвозді за велику прислугу для УЛМ у зв'язку з перенесенням скарбниці лемківської культурної спадщини до нових приміщень. А позатим, їхати шість годин у дощ і зливу до Стемфорду це не найкраща приємність".⁶¹

Після перенесення на вищий поверх лемківських музейних надбань, я окремо дякував у листах Владиці В. Лостенові, проф. В. Ленцикові, о. деканові Леонові А. Москові та о. Т. Галонзці за опіку, гостинність і поміч під час нашого перебування в Стемфорді.⁶²

З цього приводу Владика В. Лостен м. ін. пише: "Приємно було мені оглянути прекрасне упорядкування Українського Лемківського Музею, що знаходиться тепер на вищому поверсі в епархіяльній палаті. Похвальною є Ваша праця над збереженням тих надбань нашої культури для грядучих поколінь".⁶³

У звіті з моєї праці для УЛМ, який я виготовив на XX З'їзд ООЛ в Йонкерсі, я зробив певні підсумки та узагальнення: "Міжз'їздовий час – це період праці над забезпеченням Музею не тільки що новими експонатами, як збереження привезеного до Стемфорду музейного майна. Це період організації і стабілізації на місці.

Приміщення для лемківської музейної колекції – це наше велике досягнення. Ми вдячні за нього нашому Преосвященному Владиці Василеві Лостенові. До нас однак належить праця, яку треба вкласти, щоб

цей Музей став нашим лемківським репрезентаційним надбанням. У цьому напрямі я працював з допомогою Ради Директорів Лемківського Музею та з матеріальною і моральною допомогою Крайової Управи ООЛ

В основному, всі привезені до Стемфорду речі вже зберігаються у відповідних шафах і вітринах, забезпечених замками. Та не все ще зроблено хоч би й з браку грошей. Треба закупити нові манекени, придбати пару вітрин тощо, зробити інші речі. Музей – нерентабельна інституція. Вона постійно вимагає підтримки та вкладу праці і чийогось піклування.

Окрім опіки над Музеєм та організацією праці для його добра і тривкого майбутнього, до моїх обов'язків належало постійне збирання лемківських експонатів, документів, щоби забезпечити спадщині лемківської культури спосіб і місце збереження для наших внуків та грядучих поколінь на сотні років.

До моїх обов'язків опікуна УЛМ належала теж відповідна кореспонденція. Впевняю Вас, що вона в нас ведеться систематично та корисно”.⁶⁴ Саме тому я зміг написати історію створення Українського Лемківського Музею на основі архівної документації.

Відрадным було те, що мій колишній співробітник Володимир Лесняк до кінця життя цікавився нашими музейними справами. В одному листі запитував, що я досі придбав для Музею. – “Придбав чимало різного. Важко писати детально, бо на це є інвентар. Думаю, що найважливішим музейним досягненням було забезпечення його приміщенням, а особливо таким, як маємо тепер. Із головніших речей маємо велику шафу для зберігання одягу, три скляні шафи з манекенами у народній ноші; є вітрина на дрібні речі, скляна шафа на писанки, але найкраще забезпечена експонатами лемківська матеріальна культура, бо один чоловік зробив хіба всі зразки господарського знаряддя у мініятурі та поклав їх в окремі шафи-вітрини. Крім того, є кілька оригінальних зразків знаряддя з Лемківщини, між якими найважливіші жорна. Маємо також оправлені репродукції образів Никифора та кілька інших мистецьких надбань. Із наявних фотографій лемківських церков я особисто зробив 20 великих табльд”.⁶⁵

Саме з думкою про музейне добро, 8 серпня 1985 р. “я їздив до УЛМ з метою наведення необхідного порядку. Зімною була моя дружина Галя і донька Яруся, а з Відділу ООЛ в Пассейку – голова КУ ООЛ і член Ради Директорів УЛМ Марійка Дупляк і Степан Дупляк. Окрім названих обов'язків, ми упорядкували лемківські писанки та поклали їх у відповідні пластикові підставки, що гарно прикрашають виставку. З нагоди наших відвідин у Стемфорді, голова КУ ООЛ привезла до Музею образ О. Мазурика, “Дерев'яна церква на Лемківщині”, олія. Його спільно закупили Відділи ООЛ з Пассейку, Нью-Йорку, Йонкерсу і Джерзі Ситі”.⁶⁶

БЕЗ ГРОШЕЙ НЕ ОБІЙТИСЯ

Безперечно, без грошей не обійтисся. Платить, або повинен платити той, хто є власником даної культурної установи. Український Лемківський Музей мав також свої фінансові потреби упродовж свого багаторічного становлення.

За свою працю над музейним проектом я ніколи ані не просив, ані не одержав одного цента. Навпаки, за дрібні витрати не раз довелося платити зі своєї кишені. Одначе, грошові потреби були, а між ними такі: оплата пошти, купівля книжок, журналів, мап і альбомів, справа в річники лемківської преси та журналів, купівля деяких мистецьких предметів, хемічне чищення одержаного одягу, нафталіна, рамки, канцелярйні предмети, витрати за влаштувані виставки, кошти подорожі та всякі інші потреби.

За придбані предмети я переважно платив своїми грішми, а відтак виготовляв точний список придбаних речей і пересилав рахунок до скарбника Головної Управи Організації Оборони Лемківщини, який повертав мені витрачену суму. Бюджету на потреби музейного проекту не було. Наші витрати були переважно дрібні, але з часом, коли треба було купувати музейне приладдя та меблі, вони набагато збільшувалися. Деякі власники музейних експонатів деколи не хотіли віддавати їх до створюваного музею за безцінь, хотіли на них заробити, а я не мав чим платити і не міг був їх придбати. У зверненні до всіх Відділів ООЛ я так писав з цього приводу: “На фонді Лемківського Музею в касі Головної Управи останньо не було вже цента. Ще в 1968 р. Сиракузький Відділ ООЛ на потреби Музею виділив 150.00 доларів, які давно розходовано. Брак грошей стримує розвиток нашої тривкої культурної інституції. Звертаюсь отже з проханням про негайну фінансову поміч. Мірйайте її своєю любов'ю до рідної Лемківської Землі, своїм

розумінням справи та організаційного обов'язку. Якщо кожний Відділ ООЛ належно підтримає працю Музею, то це дасть запоруку його швидкого росту та швидкого завершення”.^{66A}

Коли ж Головна Управа не давала грошей на музейні потреби, тоді я звертався до скарбника створеної в 1973 році Світової Федерації Лемків, а коли й ця не мала грошей, я знову просив у скарбника КУ ООЛ, бо й Лемківський Музей то справа і добро нас усіх. Було й так, що я просив грошей на потреби Музею у місцевій українській кредитівці. При цьому я всюди підкреслював, що йдеться про Лемківський Музей, який створює ООЛ, а не про мій власний.

Деякі Відділи ООЛ не все розуміли важливість Лемківського Музею і далеко не все підтримували його своїми грошми. Навпаки, вони були дуже щедрі на загальноукраїнські потреби. Це все залежить від людей, які очолюють даний відділ чи установу. У листі до секретаря КУ ООЛ Петра Гарайди, я м.ін. писав: “Пишуть мені з Польщі – ‘речі, про які питаєте, можна дістати, але треба за них заплатити’. – Відписую, що в нас нема грошей на купівлю”.⁶⁷

Про фінансові проблеми Лемківського Музею я так звітував на XVI З’їзді ООЛ: “Тому, що й наші фінансові можливості обмежені, я старався так господарювати наявним майном, щоб його вистачило якнайдовше. Коли після останнього Загального З’їзду ООЛ вичерпалася дотація КУ ООЛ в сумі 100.00 доларів, одиноким фондом до моєї диспозиції було тих 100.00 доларів, які Перший Відділ в Нью-Йорку надіслав для потреб Лемківського Музею ще в січні 1976 року, а які я видав і перевидав. Надіюсь, що Перший Відділ і надалі даватиме фінансову допомогу Лемківському Музеєві та стане прикладом зрозуміння музейної справи і для інших Відділів ООЛ”.⁶⁸

Якщо Крайова Управа ООЛ фінансувала потреби Музею, я все прислав їй точні рахунки. Я також сподівався, що на потреби УЛМ надходять пожертви від людей, тому в листі до скарбника КУ ООЛ я м.ін. писав: “Треба сподіватися, що в майбутньому на потреби Лемківського Музею надійдуть пожертви від громадськості. Буде найкраще, якщо тими грошми будете завідувати Ви. Думаю, що можна вести окремий музейний рахунок. Коли б я отримав якісь гроші на ту ціль, то також перешлю їх на Вашу адресу”.⁶⁹ Однак, я не міг був довідатися про те, скільки грошей маємо в Крайовій Управі для потреб УЛМ. Коли я запитав про це скарбника КУ ООЛ Галину Скомську, вона порекомендувала мені звернутись у цій справі до секретаря КУ ООЛ Лесі Гой.⁷⁰

Найбільшу суму на потреби УЛМ прислала наша землячка Анна Кашак (Хамула) з Австралії: 1,008.00 австралійських доларів. Після обміну на американські гроші, я отримав 945.00 доларів. Опісля 1,000.00 доларів на потреби Музею надіслав VIII Відділ ООЛ в Чикаго.

Про фінансові справи я так інформував в Обіжнику УЛМ ч. 4:

10. У справах фінансування була думка, щоби грошовими потребами УЛМ займався скарбник КУ ООЛ. В одній із статей в пресі я так і написав, щоби евентуальні грошові дарунки для потреб Музею надсилати на подану адресу КУ ООЛ.

11. У попередньому числі Обіжника я інформував про те, що Крайова Управа прислала була для потреб Музею чергових 500.00 доларів і з них я обіцяв розчислитися з нею. Таке розчислення з кожного centa я зробив у листі з дня 4 грудня минулого року до скарбника КУ ООЛ Галини Скомської. Згідно з розрахунком, у мене лишилися 202.04 долари.

12. Залишені гроші зберігаються на окремій банківській книжечці ч. 0-33 у нашій місцевій кредитівці в Сиракузах, виписаній на ім'я Українського Лемківського Музею.

14. На нинішній день на банківській книжечці нашого Музею є 1,185.53 доларів.⁷¹

На вимогу голови КУ ООЛ Мирона Миця, скарбник КУ ООЛ Галина Скомська прислала мені листа з датою 20 жовтня 1982 р. у справі музейного фонду. У листі є вимога, щоб я всі музейні гроші переслав до неї. Я сповнив цю вимогу. Про це так пишу до скарбника КУ ООЛ: -- “Сповняю цю вимогу, тим більше, що в Обіжнику УЛМ ч. 3 з дня 1 грудня 1981 року я й писав: ... У зв'язку з тим вважаю, що справою окремих пожертв для УЛМ повинен зайнятись скарбник КУ ООЛ та вести окремий рахунок для тих грошей, що надходять на потреби УЛМ.

У прилозі пересилаю Вам банкову книжечку УЛМ ч. 0-33 і чек, виписаний на ім'я ООЛ на суму 1,329.00 доларів. Тим самим ліквідую в Сиракузах банкове conto УЛМ. У зв'язку з тим Ви, пані Скомська, окрім обов'язків скарбника КУ ООЛ, відтепер стаєте й скарбником УЛМ. У прилозі пересилаю Вам листу

витрат і рахунки Музею від часу останнього розчислення до сьогодні на суму 965.55 доларів. Прошу отже і рекоменду:

1. Музейні гроші покласти на окреме conto, можливо у найближчій українській фінансовій установі, на ім'я Українського Лемківського Музею, так як вони були й досі. Усі пожертви були прислані на ім'я нашої установи тощо. Сподіємось, що надходитимуть нові.

2. Останній Крайовий З'їзд ООЛ призначив на потреби Музею 2,000.00 доларів. Ці гроші не були ще використані, хоч ми не можемо дозволити собі на пару музейних шаф. Прошу отже перенести оцих 2,000.00 доларів з каси КУ ООЛ на рахунок Українського Лемківського Музею. Тільки тоді будемо знати скільки маємо рошей та що можемо плянувати.

Скарбникові УЛМ пересилатиму всі пожертви для нашої інституції. Оголошуватиму їх також у пресі. Скарбникові також пересилатиму свої рахунки витрат для потреб Музею. Хочу однак, щоб полагоджувати їх негайно, бо брак швидкої кореспонденції може завдати справі Музею чимало клопотів”.⁷²

У моїй праці я деколи відчував якесь незрозуміле ставлення Крайової Управи ООЛ до справи та потреб Українського Лемківського Музею, якийсь дефіцит довір'я і співпраці. На такий стан я жалівся пані Галині Скомській: “Вправді Ви писани мені в листі від 28 березня ц.р. про те, щоби писати до Вас на адресу КУ ООЛ, бо ніби ексекутива КУ ООЛ хоче апробувати видатки Українського Лемківського Музею (!?). Це хіба непорозуміння, бо таке рішення нікудишне з кількох причин, про які не хочу тут говорити.

Нам треба ділової роботи, а не бюрократичної “політики”. Цю роботу я роблю так, як вмію -- з думкою про добро нашої інституції, бо хочу завершити почате діло успіхом. Цього вимагає справа. Якщо ж Крайова Управа хоче приїхати до мене і особисто перевірити мої замовлення для Музею, то дуже прошу, вона може це зробити, але швидко, бо я дав зробити дві скляні шафи на два манекени і за них треба невідкладно заплатити”.⁷³

Підсумовуючи свою працю, в Обіжнику УЛМ ч. 5 я так писав про фінансові справи Музею:

3. На вимогу голови КУ ООЛ Мирона Миця, і не проти моєї власної волі, я зліквідував банкове conto Лемківського Музею в українському банку в Сиракузах і дня 14 листопада 1982 р. переслав банкову книжечку УЛМ ч. 0-33 і поштовий переказ, виписаний на ім'я ООЛ на суму 1,329.24 доларів на адресу скарбника КУ ООЛ Галини Скомської. Незалежно від її функції скарбника КУ ООЛ, Г. Скомська стала теж скарбником нашої музейної інституції. Музейні гроші я рекомендував покласти на окреме conto на ім'я Українського Лемківського Музею. Мої вимоги полагоджено позитивно. Справа окремого скарбника для УЛМ вимагала свого вирішення і була добре налагоджена та відтяжила мене від фінансових обов'язків.

4. Для потреб Музею надійшло лише кілька фінансових пожертв. З огляду на малу листу жертводавців, я не бажав оголошувати їх у “Свободі”, як це зрештою роблять інші інституції, бо прямо стидався лемківської “жертвенности”. Слід однак додати, що потреби Лемківського Музею, -- як це можна було сподіватися, з відомих причин не рекламувались в одинокому лемківському журналі.

Незважаючи на негативне ставлення “Лемківщини” до куратора Музею, я все ж таки вислав список жертводавців до другого числа журналу за 1983 рік. Можливо, що надрукують у третьому числі журналу. Коли цього не станеться, то список жертводавців поміщу в загальноукраїнській пресі”.⁷⁴

Свій жаль я висловив також у звіті на XIX З'їзд ООЛ в Нью-Йорку: “Український Лемківський Музей має свої клопоти і свої проблеми. Він однак став дійсністю і це важне. Існуватиме і буде рости всупереч усім, що воліли б, щоб цього Музею не було. Маю жаль до КУ ООЛ за те, що не подала Музеєві належної підтримки в останній час, у час найбільших потреб Музею у зв'язку з посиленою працею над його оформленням.

Тоді, коли встановлення Українського Лемківського Музею було ще чимсь мрійним, нереальним, не було до мене і претенсій Крайової Управи. Коли ж ми таки станули на твердий ґрунт здійснення нашого задуму, Крайова Управа під керівництвом Мирона Миця поводитись так, неначе організація УЛМ не була в її плянах, поводитись по-мачошиному. А це болить. Болить коли людина сама не розуміє важливості нашої музейної справи, то повинна хоч стояти осторонь, а не навпаки, перешкоджати у встановленні УЛМ та в його праці”.⁷⁵

З метою обговорення і полагодження різниці думок у фінансових справах, відбулася нарада Ради Директорів Українського Лемківського Музею. Про її рішення я опісля повідомляв голову КУ ООЛ Марію Дупляк: “Отсим дозвольте поінформувати Вас про те, що згідно з рішенням Ради Директорів УЛМ з дня 19

січня 1986 р., новим скарбником Музею став Теодор Валюсь. У зв'язку з тим просимо невідкладно переслати на його адресу (вказану нижче) банкову книжку та всю фінансову документацію, перебрану від пані Галини Скомської”...⁷⁶

Перебравши від скарбника УЛМ музейну касу, КУ ООЛ відмовилась переслати її новому музейному скарбникові Теодорові Валюсеві, якого назначила Рада Директорів УЛМ.

На нарадах КУ ООЛ, що відбулися 14 березня 1986 р. в Нью-Йорку, без присутності куратора УЛМ, який не міг захищати своєї думки в музейній ділянці, прийнято таке рішення:

1. Український Лемківський Музей є власністю ООЛ.
2. Микола Дупляк є одним із референтів КУ ООЛ, який займається справами Музею.

3. Нема фінансового Музею. Є фінансовий КУ ООЛ, обираний з'їздом що два роки. Через нього переходять всі фінанси організації і Музею.⁷⁷

Про рішення КУ ООЛ в справі УЛМ мене опісля так “уточнено” повідомили голова і секретар КУ ООЛ – Марійка Дупляк і Леся Гой:

1. УЛМ був створений, є і далі буде власністю Крайової Управи ООЛ, а тим самим цілістю їй підлягає.

2. Куратор УЛМузею, як один із референтів Крайової Управи, що два роки обирається Крайовим З'їздом ООЛ та на кожному З'їзді звітує зі своєї праці.

3. Усі фінансові справи УЛМузею так у минулому, як і тепер, полагоджує фінансовий референт Крайової Управи ООЛ.

4. У зв'язку з повижчим, жодних ухвал-рішень Ради Директорів не визнаємо.⁷⁸

Відчуваючи неоправдане побоювання деяких членів КУ ООЛ, що організація може втратити УЛМ, я при кожній нагоді вже давно підкреслював, що Музей є власністю Організації Оборони Лемківщини, тому нагадувати мені про це не було причини.

В Обіжнику УЛМ ч. 11 про повище рішення КУ ООЛ я так писав: "В останньому Обіжнику УЛМ, на початку цього року, я інформував Вас про назначену на 19 січня 1986 року нараду Ради Директорів УЛМ в Сиракузах у справі кризи в праці нашої інституції, викликаної незрозумілим рішенням Крайової Управи ООЛ та взагалі у справі праці і потреб нашого Музею. Я просив також, щоби ті Вельмишановні Пані і Панове, які не можуть приїхати на засідання, прислали на письмі свої завваги та поради відносно музейних справ. Лише пан Юліян Котляр оправдав свою неприсутність.

Вважаю своїм обов'язком коротко пояснити суть справи.

1. З думкою про те, щоби забезпечити Лемківському Музеєві розвиток і збереження на далеке майбутнє та об'єднати біля нього гурт зацікавлених людей, які безпосередньо помагали б кураторові в праці, вже давно створено Раду Директорів УЛМ, а почесними її членами стали наші Владики.

2. Зі створенням УЛМ почала творитися окрема музейна каса, до якої люди спочатку надсилали пожертви на потреби Музею. Щоби не виконувати ще й окремої функції скарбника та за порадою інших членів Ради Директорів, я доручив виконувати обов'язки скарбника УЛМ Галині Скомській, яка збігом обставин була і членом Ради Директорів УЛМ, і скарбником Крайової Управи ООЛ. Я вважав, що це може й краще, бо Контрольна Комісія КУ ООЛ могла перевірити касу та звітувати про її стан кому і де треба.

3. Теперішня КУ ООЛ, не порозумівшись навіть задалегідь зі мною, рішила зробити в системі праці нашого Музею драстичні зміни. З вибором нового скарбника КУ ООЛ Петра Гресья, передала йому також касу УЛМ, а тим і ліквідувала обов'язки касира УЛМ. Вважаю, що таке присвоєння каси незаконне і шкідливе, бо по-перше -- не збагатить фінансового фонду КУ ООЛ, по-друге -- руйнує організаційну структуру праці УЛМ, по-третє -- стримує працю УЛМ і шкодить нашій інституції, по-четверте -- створює нездорову атмосферу навколо нашого Музею та й шкодить тим престижеві самої ООЛ, по-п'яте -- знеохочує до дальшої нелегкої праці на музейному полі та взагалі на лемківській ниві.

4. Щоб могли діяти, УЛМ мусить бути автономною одиницею в системі ООЛ і вільно та з допомогою КУ ООЛ працювати над своїм розвитком.

На нараді членів Ради Директорів УЛМ ці справи докладно обговорено та рішено назначити нового скарбника УЛМ, яким став Теодор Валюсь. Про це я інформував КУ ООЛ та вказав на конечність самостійної праці Музею і просив негайно переслати музейну касу новому музейному скарбникові.

Щодо обговорюваної заяви КУ ООЛ, у мене є такі відповіді:

1. Даруйте, але чи я досі не інакше говорив, чи не звітував КУ ООЛ, чи не інформував її обіжниками про працю Музею, або чи не співпрацював з нею? Виглядає, що комусь дуже залежить на тому, щоби сіяти дезінформацію на музейному полі.

2. Від звітування я ніколи не відмовлявся. КУ ООЛ якось дуже підкреслює свою опіку над Музеєм та нагадує мені, що референтів обирають що два роки. Хіба ж я колись говорив, або писав, що це мій Музей? – Ніколи! Лякати мене переобранням не треба. Я більше як хтонебудь свідомий наявного стану УЛМ і його потреб. Я свідомий також цієї кропіткої праці, що її треба зробити для Музею, а її навіть не все видно...

3. Даруйте, у минулому УЛМ мав свого скарбника. Про це я писав і першому скарбникові – Галині Скомській, і в Обіжниках УЛМ писав. Ім'я скарбника є також на фірмовому листку УЛМ.

Був час, коли КУ покривала деякі музейні витрати УЛМ, коли він не мав ще цента, але як були музейні гроші, то ми не просили їх від Крайової Управи ООЛ. Музейні справи УЛМ в системі Музею полагоджує скарбник Музею, а тому, що КУ ООЛ не передала йому присвоєної каси УЛМ, я цього року не міг майже нічого для Музею зробити. Не їздив навіть до Стемфорду. КУ заморозила і припинила працю Музею. Присвоюючи собі касу УЛМ (яка б вона не була), КУ ООЛ перекреслює оцю організаційну структуру Музею, що я її в минулому створив, а це не було секретом для нікого...

4. Така заява перекреслює Раду Директорів УЛМ і завертає її працю на примітивні рейки. Шкода однак, що КУ ООЛ не помістила своєї заяви в пресі. Зробила б Музеєві ще більшу вовчу прислугу. Я не склав своєї резигнації зараз, бо думав, що КУ ООЛ вирішить-полагодить це більш практично і логічно. А позатим, мені йшлося і далі йдеться про добро нашої музейної справи.

У зв'язку з наявною політикою КУ ООЛ та з її рішенням від дня 14 березня 1986 року, вважаю, що я не можу далі відповідати за евентуальну шкоду для Музею та за його стан і дальший розвиток.⁷⁹

Справи розбіжностей між КУ ООЛ і УЛМ обговорювались опісля на спільному засіданні ГУ СФЛ і КУ ООЛ 11 жовтня 1986 року в Пассейку. Д-рові Іванові Гвозді доручено полагодити ці справи з куратором УЛМ Миколою Дупляком.

У висліді розмови з куратором УЛМ, д-р І. Гвозда опісля так писав до КУ ООЛ:

1. На зустрічі з куратором УЛМ – філії ООЛ мгр-ом Миколою Дупляком, куратор заявив, що:

а. Він ніколи не був іншої думки, як лише цієї, що УЛМ був і тепер є власністю ООЛ.

б. Він себе вважав і вважає куратором-референтом Музею-Архіву ООЛ та що, як такий, підпорядковується КУ ООЛ.

2. Куратор погоджується на те, що всі музейні фінансові трансакції будуть переходити через скарбника КУ ООЛ, та що скарбник буде їх полагоджувати; що КУ ООЛ бере на себе й організування фондів на потреби Музею, а всі потреби Музею полагоджуватиме куратор цього Музею.

3. Щоб забезпечити Музеєві найкращий доступ до всіх можливих джерел музейної вартости лемківської матеріальної культури, структура організаційної побудови Музею, як і його дотеперішня назва, повинні залишитися на майбутнє такими, якими вони є тепер.

На підставі повищого вважаю, що питання непорозуміння в КУ ООЛ в справі музейної референтури з датою цього документу зліквідоване. Негайно всі берімося до спільної праці, щоб закріпити певне майбутнє лемківської культури в УЛМ на цьому континенті.⁸⁰

Так минав час. Рік пізніше я вже працював редактором "Народної Волі" у Скрентоні. Хоч я й пізніше відвідував УЛМ у Стемфорді, проте на дальшу працю для розбудови Музею не стало вже ні часу, ні ентузіазму.

Пересилаючи останній рахунок УЛМ до КУ ООЛ, я писав: "Отсим повідомляю, що згідно з переданням обов'язків куратора УЛМ інж. Степанові Гованському, я перестав винаймати поштову скриньку для нашої установи. Тому, що нової адреси для потреб УЛМ я не дістав, то й на пошті не залишив ніякої".⁸¹

З ДУМКОЮ ПРО МАЙБУТНЄ МУЗЕЮ

Дивлюсь тепер у минуле з перспективи багатьох років праці над створенням Українського Лемківського Музею, а мою пам'ять відсвіжують збережені в Музеї-Архіві матеріали з моєї праці для нашого

музейного задуму. Перечитуваю знайомі сторінки багатой кореспонденції, передумую, а то й дивуюся ентузіазмові, з яким я почав був виконувати свої обов'язки музейного референта Крайової Управи ООЛ і не втратив цього ентузіазму всупереч різним труднощам, а відтак всупереч нестачі розуміння до музейної справи з боку тих, які повинні б надавати створюваному музеєві моральну та фінансову поміч.

Видно, візію власного музею наші піонери з Лемківщини плекали в Америці вже давно, а разом з тим надавали моральну поміч і підтримку зусиллям у напрямі створення Лемківського Музею. З часом цю поміч надавали поодинокі вихідці з Лемківщини (і не тільки) та, очевидно, надавала її Організація Оборони Лемківщини. З боку останньої, на жаль, не все було однакове ставлення до потреб Лемківського Музею і не однакове розуміння цих потреб. Це також оправдане, бо не кожен однаково дивиться на світ і не в кожного ті самі духові вартості та потреби. Саме тому для одних земляків досить було влаштувати лемківську виставку з якоїсь нагоди, згодом іншу, але про те, щоби створити щось цінне, постійне, репрезентативне – на це не було ані приватних меценатів (хоч між лемками були й доволі багаті люди), ані підприємців.

Коли ж у своїй праці я виявив власну ініціативу, Крайова Управа не бажала мене зрозуміти, а радше примушувала діяти в рамках її власного безкомпромисного бачення, нагадуючи мені про обов'язки музейного референта, який “займається музейними справами” та якого можна легко позбутися. Добре хоч, що ООЛ не відмовлялась від Лемківського Музею, бо що б мені з ним робити?

Коли людина не бачить моральної підтримки у своїй праці, може легко кинути карти і відійти. Зовсім можливо, що комусь про це й шлося, бо тоді піднесенням рук одноголосно оберемо собі на два роки бажаного “референта”, який слухняно займатиметься “музейними справами”. Такий шлях зовсім хибний. Створення тривкої інституції вимагає від людей багато ентузіазму, бажання, вміння, часу, праці та фондів; вимагає спільних зусиль організації та відданих справі людей.

Коли українські емігранти почали створювати в Америці свої музеї, вони перш усього усвідомили собі їхню велику вартість і потребу та організували різні фонди, фундації, організували для цих музеїв надійну опіку. “В українській спільноті в Америці було чимало різних вартісних починів: для спеціальних акцій проголошувано створення інституцій, центрів, високих шкіл, комітетів тощо. Дуже часто ініціаторам бракувало витривалости щоби зберегти ці установи. Союз Українок Америки не лише заснував Український Музей і подбав про приміщення для нього, але й постійно його підтримує. Протягом десяти років з рядів СУА вийшло кілька сотень членів Музею, десятки добровольців та відданих ентузіастів”.⁸²

Наполегливу та вельми успішну працю СУА впродовж багатьох років треба не лише подивляти, але й підтримувати треба, бо наше свідоме патріотичне жіноцтво створило тривку культурну вартість для всіх нас – для всіх українців.

Працюючи над створенням Лемківського Музею, я щораз більше усвідомлював труднощі на шляху його оформлення. Я не без причини журився, щоби наш музейний проєкт не розбився об хвилі труднощів, що на його шляху, наприклад: фінанси, приміщення та можлива зміна ставлення до нього людей на керівних постах ООЛ. Коли ж мрія ставала дійсністю і оформлення УЛМ стало на добрий шлях завершення, я не міг був не думати про його дальший розвиток і дальше майбутнє, бо ми минемось, а нашу працю для Музею повинні продовжувати інші.

Добре, коли діє Організація Оборони Лемківщини, а ще краще, коли Крайова Управа організації розуміє його потреби і спомагає його. Одначе, що буде, якщо не стане ООЛ і не буде кому або кого обрати чи звільняти “музейного референта?” Референтури Музеєві не треба, а треба доброго опікуна-куратора. Чим більше людей дбає про спільне музейне добро, тим краще. Саме тому я плекав думку про створення Ради Директорів УЛМ, до якої добровільно входили б вихідці з Лемківської Землі та їхні нащадки. Крім них, могли б входити всі українці – шанувальники лемківської культурної спадщини. Таке організоване тіло знаходило б способи і форми праці для вдержання і розбудови нашого Музею.

Очоливши ООЛ в 1969 році, проф. Іван Гвозда вже в першому Обіжнику ООЛ згадував про потребу створення для нашого проєкту “Архівно-Музейної Ради Директорів”.⁸³

Про намір створення Ради Директорів я говорив і писав був давно. Ще в 1969 р. у листі до голови КУ ООЛ Миколи Грицков'яна я м.ін. писав: “У зв'язку з тим, що я обіцяв зорганізувати якусь музейну раду, пришліть мені, як зможете, прізвища кількох людей, які, на Вашу думку, були б зацікавлені музеєм. Я пляную звернутися до таких кандидатів особисто з проханням про їхнє членство”.⁸⁴ Голова КУ ООЛ не був проти створення Ради Директорів УЛМ.

Я продовжував інформувати КУ ООЛ про всякі музейні справи, а відтак повідомляв: “У зв’язку з підтвердженням згоди на встановлення Лемківського Музею в єпархіяльній палаті в Стемфорді, я почав організувати Раду Директорів Лемківського Музею, яка тим музеєм буде опікуватися. З тою метою я виготовив відповідне звернення до надійних кандидатів в члени Ради Директорів та окрему заяву, яку охочі стати членами підписують і пересилають мені. І одне і друге пересилаю Вам у прилозі як зразок.

Прошу познайомити КУ ООЛ зі змістом надісланих Вам матеріалів. Якщо хтось із присутніх бажає стати членом Ради Директорів, то пришліть мені прізвище (а) осіб, а я вишлю їм окреме звернення і заяву до підпису. Порекомендуйте також кілька людей, яким можна б пропонувати вступити в члени Ради Директорів Лемківського Музею.”^{84A}

Отже, до Ради Директорів я запрошував перш усього активних і свідомих лемків, членів ООЛ. Рада Директорів творилась з метою опіки над Музеєм, а власником цієї інституції далі залишалася ООЛ. Іншої думки в цій справі не було. Членами Ради Директорів ставали далеко не всі, кому я пропонував стати, бо таке членство – це додатковий обов’язок, але ставали одиниці, які відчували потребу допомогти у доброму суспільному ділі.

З думкою про те, що в процесі творення якихось цінностей необхідною є добра комунікація, з днем 2 грудня 1980 року я почав писати неперіодичні Обіжники УЛМ і розсилати їх до членів Ради Директорів УЛМ, КУ ООЛ і СФЛ. У них я інформував про стан УЛМ, про успіхи і труднощі на шляху його оформлення. У першому Обіжнику УЛМ написано: “Метою цього обіжника є інформувати Вас про сучасний стан нашої одинокої у світі (музейної) інституції. А далі: УЛМ є власністю лемківської організованої громади в Америці, яку очолює Крайова Управа ООЛ”.⁸⁵

Всіх Обіжників Українського Лемківського Музею було одинадцять. Останній появився з датою 7 жовтня 1986 року.

Про створення Ради Директорів УЛМ я опісля так писав: “Мені дуже приємно, що знайшовся у нашій лемківській громаді в Америці гурток людей, що власним підписом заявив про свою згоду стати членом Ради Директорів нашого Українського Лемківського Музею. Я сподіваюся однак, що наш Музей знайде в майбутньому більше прихильників у лемківській громаді, які задекларують бажання стати членами Ради Директорів і схочуть допомогти Музеєві в міру своїх сил і можливостей. Маю надію, що з часом музейна справа знайде в нашій громаді більше зацікавлення та розуміння, а ряди нашого членства побільшаться”.⁸⁶

Від червня 1981 р. я користувався фірмовим папером УЛМ, на якому було ім’я куратора Музею Миколи Дупляка, а між членами Ради Директорів були такі імена: Василь Глива, Валентина Гвозда, д-р Іван Гвозда, Леся Гой, Микола Левчик, Юліян Котляр, Юрій Ковальчик і Галина Скомська.

З часом новими членами Ради Директорів стали такі особи: Корнило Бабяк, Марія Дупляк і Михайло Скородинський. Свою згоду стати почесними членами Музею дали Архієпископ і Митрополит Стефан Сулик, Єпископ Стемфордський Василь Лостен і Єпископ - помічник Філядельфійський Роберт Москаль. Їхні імена були на фірмовому папері УЛМ від початку 1983 року.

На жаль, журнал “Лемківщина” відмовився помістити листи від наших Владик, у яких вони вітають УЛМ з нагоди його відкриття і дають свою згоду стати почесними членами УЛМ та схвалюють нашу працю на полі збереження культурної спадщини Лемківської Землі. Про це та інше я так писав у листі до голови Фондації Дослідження Лемківщини Мирона Миця: “Думаю, що позитивне ставлення нашого церковного проводу заслуговує на нашу вдячність і на те, щоби довідався про те загал нашої громади.

Матеріяли про Музей були заплановані так, щоби зацікавити ними читачів “Лемківщини” та інформувати їх про розвиток нашої культурної інституції, успіхові якої ми всі повинні сприяти. Не розумію отже Вашого рішення не друкувати надісланих матеріалів. Самозрозуміло, що Ваше рішення не приносить нашій інституції користі, а навпаки, шкодить їй. Музей ставить перші кроки, -- ми всі повинні ним радіти та допомогти йому вдержатись. Зі свого боку я роблю що можу, щоби наше громадське діло якнайкраще оформити та завершити”.⁸⁷

Про цей випадок я опісля так повідомляв в Обіжнику УЛМ ч. 4:

“Як вже знаєте з преси, (“Свобода” та “Америка”), почесними членами Українського Лемківського Музею стали наші Владики. На превеликий жаль, одинокий лемківський журнал “Лемківщина” не бажав надрукувати заяви наших Владик у справі почесного членства в нашій інституції. Нам треба радіти з приводу моральної і не тільки підтримки наших Владик лемківської музейної справи.

Маю однак враження, що недрукування моїх статей на музейні теми на сторінках “Лемківщини”, без подання причини відмови, -- це дешева політика безпосередньо відповідальних за журнал людей, яка створює думку про якусь цензуру надсланих матеріалів та обмеження думки інших людей і не приносить користі ані журналові, ані нашій музейній інституції. Така практика журналу несправедлива, неоправдана, дискримінаційна і прямо знеохочує до дальшої праці. “Лемківщина” повинна б бути трибуною для Українського Лемківського Музею. Повинна б. Важко зрозуміти, чому нею не стала”.⁸⁸

Важко пояснити також, чим провинився наш Патріярх Йосиф Сліпий, що “Лемківщина” не надрукувала його листа до Українського Лемківського Музею від дня 18 травня 1982 року. Зміст листа подаємо нижче:

Хвальна Управо Українського Лемківського Музею!

Дякую Вам за листа та Ваші побажання з нагоди мого 90-ліття. Милим дарунком в той мій Ювілей була вістка від Вас про те, що Ваші старання створити Український Лемківський Музей у Стемфорді увінчались успіхом і ця нова наша інституція вже існує та проголошує світові про лемківську історію, побут і народну культуру. Це гарне і щасливе досягнення для нас усіх. Прийміть моє признання для Вас і Ваших співробітників за це. Хай Бог благословить це діло!

Наша Лемківщина терпить різні прикросці, там згубились цінні пам'ятки нашої минувшини, наш зв'язок з тією країною нашої землі не є легким. Хай цей Ваш Музей стане повсякчасним свідком про життя, мучеництво і духа української Лемківщини! Благословення Господнє на Вас! Патріярх і Кардинал.

Звичайно, таке ставлення журналу до нашої музейної справи має свою оцінку.

Справа нового ставлення Крайової Управи ООЛ до Українського Лемківського Музею та фінансовий стан нашої інституції, що виявився у привласненні ГУ ООЛ каси УЛМ, були предметом нарад Ради Директорів УЛМ, що відбулися в Сиракузах дня 19 січня 1986 року.⁸⁹ Це з черги довело до рішення КУ ООЛ з 14 березня 1986 р., яким організація підтверджує свою власність на Музей (хоч цієї власности ніхто ніде не заперечував); нагадує кураторові про обов'язки референта КУ ООЛ, не визнає Ради Директорів ООЛ та її рішень.

Так ось мою багаторічну працю в напрямі забезпечення Музеєві кращої опіки та певнішого майбутнього КУ ООЛ перекреслила своїм рішенням, навіть не спитавши, чому це все нам потрібне. Рада Директорів стала вже зайва, зайвою стала й підтримка наших Владик Українського Лемківського Музею. Цікаво, чи і як Крайова Управа повідомила про це наших Владик?

Після такого “конструктивного” рішення КУ ООЛ я зрозумів, що я не можу дальше відповідати за евентуальну шкоду для Музею, за його стан і дальший розвиток. Реагуючи на це рішення, я м.ін. писав: “Коли ж Крайовій Управі ООЛ не було по дорозі з її музейним референтом, то могла хоч почекати до чергового З'їзду ООЛ і обрати нового референта демократичним способом, але не переключувати нашої дотеперішньої праці на очевидну шкоду Музеєві. Чи виходить з того якась користь хоч для ООЛ, чи теж для когось іншого, подумайте самі”.⁹⁰

Мені прийшлося востаннє звітувати з праці УЛМ на ХХІІ З'їзді ООЛ:

“Цього року минає двадцять років від того часу, коли почались перші спроби організації Лемківського Музею. Як знаєте, цей шляхетний проект став дійсністю. Український Лемківський Музей відкрито в Стемфорді і кожен може перекопатися у тому, відвідавши його.

У звітний період я відвідував Лемківський Музей два рази річно. Там я робив те, що, на мою думку, треба було зробити. Не зроблено однак усього того, що треба б зробити. Мені сумно однак, що розвиток Українського Лемківського Музею не пішов таким шляхом, яким я його хотів вести. Сумно й за те, що багато часу витрачено на те, щоб устійнити назву Музею, а ще більше на те, щоб визначити його власника. Моя думка була така, що творимо Лемківський Музей – власність усіх лемків.

Маючи перед собою візію його росту і розвитку, я створив Раду Директорів Українського Лемківського Музею, а ввійшли до неї й наші Владики лемківського роду та група активістів нашої організації, які цікавились справою Музею та бажали бути його будівничими. У минулому про свою працю я постійно інформував окремими обіжниками всіх членів Ради Директорів, Крайову Управу ООЛ та Екзекутиву СФЛ. Саме в цих обіжниках і зберігається документація Лемківського Музею.

У висліді наявного музейного стану я перестав був писати обіжники та перестав інформувати – “турбувати” людей Лемківським Музеєм. Виявилось однак, що тоді, як я майже припинив працю, -- всі стали

вдоволені, ніхто не питав про справи, ніхто не критикував, ані не оспорював нічого. Цього можна було сподіватися, бо така реакція виходить із нашої української ментальности – від'ємної прикмети нашого характеру.

Я вдоволений з того, що моя двадцятирічна праця для зібрання і збереження залишків лемківської духової і матеріальної культурної спадщини увінчалася успіхом – оформленням Українського Лемківського Музею. Музей потребує постійної доброї опіки над ним, щоб він міг не лише встоятися, але й рости та розвиватися.

Я вдячний усім, хто причинився до справи встановлення Лемківського Музею; усім, хто чимсь допоміг мені у не все легкій праці. Дякую отсим і членам Ради Директорів, і Крайовій Управі ООЛ та Екзекутиві СФЛ за поміч і співпрацю. Бережіть музейне добро та збагачайте його, щоб не пропав хоч слід про те, що на Лемківщині жили колись розумні та культурні люди, які зберегли від знищення і забуття спадщину своїх батьків і предків.

Кінчаючи, я прошу звільнити мене від обов'язків куратора Українського Лемківського Музею".⁹¹

На моє місце куратором Українського Лемківського Музею обрано інж. Степана Гованського. Йому я бажаю якнайкращих успіхів у праці для збереження культурної спадщини Лемківщини і лемків.

БІБЛІОГРАФІЯ

- 1/ Еміліян Басюк, "Український павільйон на міжнародній виставці в Чикаго 1933 року", "Свобода", 27 березня 1985 р.
- 2/ Еміліян Басюк, "Придбаймо нове приміщення для Українського Національного Музею в Чикаго", "Свобода", 23 листопада 1982 р.
- 3/ Мгр. Любов Волинець, "Українському Музею і Бібліотеці у Стенфордї -70", "Сівач", 27 січня 2008 р.
- 3А/ Ірина Руснак, "Українські музеї, галерії & збірки в західній діаспорі", Торонто, 1996, ст.
- 4/ М. Когут, "Дещо про Українсько-Канадський Архів-Музей Альберти в Едмонтоні", "Свобода", 3 квітня 1980 р.
- 5/ Еміліян Басюк, "За підтримку українських музеїв", "Свобода", 6 червня 1981 р.
- 6/ Статут Організації Оборони Лемківщини (дальше ООЛ), схвалений на I Лемківському З'їзді 6 червня 1936 р. у Філадельфії, Па. (Із змінами, які прийнято на XII Загальному Лемківському З'їзді в Нью-Йорку 12 жовтня 1969 р. та на XIV Загальному Лемківському З'їзді в Пассейку, 12-14 жовтня 1973 р.). Папка -Микола Дупляк, Секретар ГУ ООЛ, Вислані листи та інше, 1969 - 1971 (Архів ООЛ в УЛІМ).
- 7/ Обіжник ГУ ООЛ ч.1, 11 листопада 1969 р., див. ч. 6.
- 8/ Обіжник ГУ ООЛ ч.2, 8 грудня 1969 р., див. ч. 6.
- 9/ Лист до редакції "Лемківських Вістей", 30 грудня 1969 р., див. ч. 6.
- 10/ Лист до І. Сквiртнянського, 30 грудня 1969 р., див. ч. 6.
- 11/ Лист до д-ра Ярослава Падоха, 30 грудня 1969 р., див. ч. 6.
- 12/ Лист до В. Лесняка, 24 січня 1970 р., див. ч. 6.
- 13/ Лист до В. Лесняка, 7 березня 1970 р., див. ч. 6.
- 14/ Обіжник ГУ ООЛ ч. 3, 8 березня 1970 р., див. ч. 6.
- 14А/ Микола Дупляк, "Жінка, яких мало", "Лемківщина" ч. 3, 1983 р., ст. 26.
- 15/ Лист до В. Лесняка, 19 квітня 1970 р., див. ч. 6.
- 16/ Листи до В. Лесняка, Ю. Тарновича, С. Пельца. Я. Саноцької, 15 липня 1970 р., див. ч. 6.
- 17/ Лист до В. Лесняка, 21 січня 1971 р., див. ч. 6.
- 18/ Інвентар, 9 серпня 1970 р., див. ч. 6.
- 19/ Листи до Ю. Тарновича, Антона Цісляка (Лемко-Союз), С. Пельца, 14 липня 1971 р., див. ч. 6.
- 20/ М.Д., стаття "Лемківська виставка в Йонкерс", 2 листопада 1971 р., див. ч. 6.
- 21/ До всіх Відділів ООЛ, 25 лютого 1973 р. Папка -- Микола Дупляк, Секретар ООЛ, Куратор УЛІМ, Вислані листи, 1972 – 1974 (Архів ООЛ в УЛІМ)
- 22/ Лист до Музею-Архіву УВАН в Нью-Йорку, 5 грудня 1972 р., див. ч. 21
- 23/ Лист до Українського Музею ім. д-ра М. Сіменовича, 23 серпня 1974 р.,

- див. ч. 21.
- 24/ Лист до Польського Історичного Товариства в Новому Санчі,
18 серпня 1974 р., див. ч. 21.
- 25/ Лист до Штабу Генерального у справі передплати публікації “Wojskowy Przegląd Historyczny”,
23 серпня 1974 р., див. ч. 21.
- 26/ Лист до Музею Української Культури в Свиднику у справі пересилки літератури,
31 серпня 1972 р., див. ч. 21.
- 27/ Лист до Usredna ekspedicia tłace в Братиславі у справі передплати “Нового Життя”,
22 серпня 1974 р., див. ч. 21.
- 28/ Лист до Словацької Книги в Пряшеві в справі пересилки літератури,
22 серпня 1974 р., див. ч. 21.
- 29/ Микола Левчик, стаття “Лемківська виставка”, ”Лемківські Вісті”, Торонто,
грудень, 1972 р., див. ч. 21.
- 30/ Лист до “Свободи”, 17 лютого 1975 р., з проханням помістити мою статтю
“У справі монографії та музею”. Папка – Микола Дупляк, Екзекутивний секретар СФЛ, Куратор
Музею СФЛ, Вислані листи, 1975 (Архів ООЛ в УЛМ).
- 31/ Лист до В. Лесняка, 31 березня 1977 р.
Папка – Микола Дупляк, Екзекутивний секретар СФЛ, Куратор Музею СФЛ,
Вислані листи, 1977-1978 (Архів ООЛ в УЛМ).
- 31А/ Лист до КУ ООЛ, 12 березня 1975 р., див. ч. 30/.
- 32/ Див. ч. 7.
- 33/ Див. ч. 8.
- 34/ Див. ч. 11.
- 35/ Див. ч. 16.
- 36/ Заява СФЛ з нагоди 40-ліття організованої діяльності лемків-українців США і Канади,
10 травня 1975 р., див. ч. 30.
- 37/ Лист до Михайла Дзвінки, 10 лютого 1977 р., див. ч. 31.
- 38/ Лист до Йосипа Лисогора, 12 червня 1977 р., див. ч. 31.
- 39/ Лист до Дмитра Сопінки, 28 червня 1977 р., див. ч. 31.
- 40/ Лист до голови КУ ООЛ Мирона Миця, 7 липня 1977 р., див. ч. 31.
- 41/ Лист до голови УНС Йосипа Лисогора, 23 вересня 1977 р., див. ч. 31.
- 42/ Звіт архівно - музейного референта КУ ООЛ, 1 жовтня 1977 р., див. ч. 31.
- 43/ Лист до КУ ООЛ, 17 лютого 1978 р., див. ч. 31.
- 44/ Лист до голови КУ ООЛ Миколи Грицков'яна, 11 квітня 1978 р., див. ч. 37.
- 45/ Лист до голови УНС д-ра Івана О. Флиса, 29 серпня 1978 р., див. ч. 31.
- 46/ Лист до голови КУ ООЛ Миколи Грицков'яна, 7 березня 1979 р. Микола Дупляк – Екзекутивний
секретар СФЛ, Куратор УЛМ, Вислані листи 1979-1985 (Архів ООЛ в УЛМ).
- 47/ Лист до куратора Українського Музею в Стефорді д-ра В. Ленцика, 25 червня 1979 р., див. ч. 46.
- 48/ Лист до Кир Василя Лостена, 25 червня 1979 р., див. ч. 46.
- 49/ Лист до голови УНС д-ра І. Флиса, 20 серпня 1979 р., див. ч. 46.
- 50/ Лист до голови КУ ООЛ М. Грицков'яна, 21 серпня 1979 р., див. ч. 46.
- 51/ Лист до голови КУ ООЛ М. Грицков'яна, 2 серпня 1980 р., див. ч. 46.
- 52/ Лист до Владики В. Лостена, 28 серпня 1980 р., див. ч. 46.
- 53/ Лист від Владики В. Лостена, 5 вересня 1980 р. Папка – Микола Дупляк, Куратор УЛМ,
Кореспонденція, 1980 – 1989.
- 54/ Лист до д-ра В. Ленцика, 27 серпня 1980 р., див. ч. 46.
- 55/ Лист і стаття “Український Лемківський Музей” до “Свободи”, 28 серпня 1980 р., див. ч. 46.
- 56/ Лист від д-ра В. Ленцика, 20 серпня 1981 р., див. ч. 53.
- 57/ Обіжник УЛМ ч. 3, 1 грудня 1981 р., див. ч. 53.
- 58/ Обіжник УЛМ ч. 4, 12 жовтня 1982 р., див. ч. 46.
- 59/ Обіжник УЛМ ч. 5, 22 вересня 1983 р., див. ч. 46.

- 60/ Обіжник УЛМ ч. 6, 14 травня 1984 р., див. ч. 46.
- 61/ Обіжник УЛМ ч. 7, 19 червня 1984 р., див. ч. 46.
- 62/ Листи до Владики В. Лостена, проф. В. Ленцика, о. декана Леона А. Моска, о. Т. Галонзки, 10 червня 1984 р., див. ч. 53.
- 63/ Лист від Владики В. Лостена, 18 червня 1984 р., див. ч. 53.
- 64/ Звіт із праці УЛМ, виготовлений на ХХ З'їзд ООЛ в Йонкерсі, 5 жовтня 1985 р., див. ч. 53.
- 65/ Лист до В. Лесняка, 29 вересня 1985 р., див. ч. 46.
- 66/ Обіжник УЛМ ч. 9, 7 жовтня 1985 р., див. ч. 46.
- 66А/ Див. ч. 21.
- 67/ Лист до секретаря КУ ООЛ і секретаря Відділу ООЛ в Нью-Йорку Петра Гарайди, 19 лютого 1975 р., див. ч. 30.
- 68/ Звіт Ахівно-музейного референта КУ ООЛ на XVI Звичайний Загальний З'їзд ООЛ Йонкерсі, 1 жовтня 1977 р., див. ч. 31.
- 69/ Лист до скарбника КУ ООЛ Г. Скомської, 4 грудня 1981 р., див. ч. 46.
- 70/ Лист до секретаря КУ ООЛ Лесі Гой, 26 серпня 1982 р., див. ч. 46.
- 71/ Обіжник УЛМ ч. 4, 12 жовтня 1982 р., див. ч. 46.
- 72/ Лист до скарбника КУ ООЛ Галини Скомської, 14 листопада 1982 р., див. ч. 46.
- 73/ Лист до скарбника КУ ООЛ Галини Скомської, 7 травня 1983 р., див. ч. 46.
- 74/ Обіжник УЛМ ч. 5, 22 вересня 1983 р., див. ч. 46.
- 75/ Звіт із праці УЛМ на ХІХ З'їзд ООЛ в Нью-Йорку, 8 жовтня 1983 р., див. ч. 53.
- 76/ Лист до голови КУ ООЛ Марії Дупляк, 8 лютого 1986 р., див. ч. 53.
- 77/ Протокол ч. 2 із засідання КУ ООЛ в Нью-Йорку 14 березня 1986 р., див. ч. 53.
- 78/ Лист від голови і секретаря КУ ООЛ Марійки Дупляк і Лесі Гой, 1 квітня 1986 р., див. ч. 53.
- 79/ Обіжник УЛМ ч. 11, 7 жовтня 1986 р., див. ч. 53.
- 80/ Лист д-ра Івана Гвозди до КУ ООЛ, 11 листопада 1986 р., див. ч. 53.
- 81/ Лист до КУ ООЛ, 3 серпня 1993 р., див. ч. 53.
- 82/ Свобода, Богдан Цимбалістий, 4 жовтня 1986 р.
- 83/ Див. ч. 7.
- 84/ Лист до голови КУ ООЛ Миколи Грицков'яна, 21 серпня 1979 р.,
- 84А/ Лист до голови КУ ООЛ Миколи Грицков'яна, 18 березня 1980 р., див. ч. 46.
- 85/ Обіжник УЛМ ч. 1, 2 грудня 1980 р., див. ч. 46.
- 86/ Обіжник УЛМ ч. 2, 26 серпня 1981 р., див. ч. 53.
- 87/ Лист до голови ФДЛ Мирона Миця, 2 червня 1982 р., див. ч. 46.
- 88/ Див. ч. 58.
- 89/ Обіжник УЛМ ч. 10, 5 січня 1986 р., див. ч. 53.
- 90/ Див. ч. 79.
- 91/ Звіт із праці куратора УЛМ на ХХІІ Крайовий З'їзд ООЛ, 4 листопада 1989 р., див. ч. 53.